

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LEGENDÁRNY M. TVAROŽEK
O NOVINÁRSKOM CHLEBÍKU
Strana 4.

ŠÍRIA LEN NESTABILITU
A ROZVRAT V ŠTÁTE
Strana 5.

BOLI OCHOTNÍ OBETOVAŤ SA
ZA SVOJ SAMOSTATNÝ ŠTÁT
Strana 6.

STAROBYLÝ HRAD DEVÍN
NAD DUNAJOM OMLADOL
Strana 8.

ŠOKUJÚCE SVEDECTVO
PRE CELÝ NEVERIACI SVET
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Oligarchizácia je výstižné pomenovanie systému, v ktorom žijeme. Oligarchovia sa neradia nijakou ideológiou (okrem ideológie peňazi), vlastne sú nadnárodní a nadstranícki oveľa viac ako prezident a všetci nezávislí kandidáti vo voľbách, oni si jednoducho politiku kupujú a nepriamo vládnú podľa svojich ekonomických a finančných záujmov. Nie je to len prípad Ukrajiny, kde nadstranícki oligarchovia vládnú primitívnym spôsobom prostredníctvom svojich súkromných armád, ale čoraz viac sa tento fenomén nadstraníckej moci prejavuje v civilizovanejšej forme aj v takých veľkých krajinách Európskej únie, ako je Slovensko. Suverénita oligarchických štruktúr sa odzrkadľuje nielen v ekonomike či vo finančnictve, ale čoraz častejšie aj v mediálnej sfére, lebo kto vlastní médiá, môže na svoj obraz pretvárať verejnú mienku.

Oligarchizácia médií, akej sme svedkami na Slovensku, to je vlastne uzavretý systém tyranizujúci verejnosť manipulatívnymi technikami. Z povahy týchto médií vyplýva, že tu nie je možná pluralita myšlienok, že obsahy v nich sú prezentované ako jedine správne a rozumné, no iné postoje sú nepripustné a označované za extrémne. Osobitnou malou skupinou, ktorá sa vycleňuje z rámca médií hlavného prúdu vo vlastníctve finančných skupín, sú alternatívne médiá, fungujúce na okraji prežitia, lebo za nimi nestojí zahraničný ani domáci kapitál. Žijú z ochoty hŕstky spolupracovníkov a autorov, ktorým prekáza uniformita slovenského mainstreamu a poplatnosť novinárskych zamestnancov ich mediálnym bossom z prostredia finančných žralokov.

Odkrývať prepojené vlastníctvo reťazca slovenských regionálnych periodík a novin, ako Sme, Denník N, Plus jeden deň atď., atď., by znamenalo odkrývať monopolné postavenie slovenskej mediálnej mafie. Oligarchovia sa veselo predhávajú v kupovaní médií a mediálneho priemyslu. Čo nás pri takomto trende čaká? Politici aj novinári sa budú hrbiť pred mediálnou oligarchiou a pravdu sa nedozvieme.

Ludovít ŠTEVKO

Vzdali úctu hrdinom Malej vojny, ktorí padli pri obrane našej domoviny Tryzny v Michalovciach a v Pavlovciach

Michal SITNIK – Foto: Matica slovenská

V tomto roku je nemalo dôvodov a príležitostí pripomínať si významné výročia, udalosti a medzníky našej histórie. Uplynie stosedemdesiat rokov od Slovenského povstania z roku 1848, pripomenieme si storočnicu vzniku Česko-Slovenska, osemdesiat rokov od vyhlásenia slovenskej autonómie 1938, nezabúdame na február 1948 ani na vpád okupačných vojsk v auguste 1968. Fatálne osmičkové roky premostuje aj osemdesiat rokov od Viedenskej arbitráže a začiatku ozbrojených útokov horthyovských polovojenských oddielov na slovenské a podkarpatské pohraničie. Aj keď si verejnosť spája Malú vojnu s marcom a aprílom 1939, v skutočnosti sa začala už v októbri 1938.

Dlho by sme vyratúvali krvavé prepady, pohraničné provokácie aj konkrétne ozbrojené ataky z tohto obdobia. Spomeňme iba niektoré. Pri Rimavskej Seči v októbri 1938 maďarské jednotky uskutočnili nevyprovokovaný prepád slovenskej hranice. O pár dní neskôr regulárne maďarské pohraničné vojská zaútočili na most pri Štúrove. Boje prepukli aj v okolí Ladomírovej pri Snine. Ozbrojené akcie sa stupňovali. Pribúdali excesy horthyovcov v slovenských obciach v okolí Košíc a Michaloviec. Ten najväčší sa odohral 19. decembra 1938, keď vyše tristo plne vyzbrojených príslušníkov maďarského regulárneho vojska obsadilo Slanec a zaútočilo aj na ďalšie dediny pri Trebišove.

ZÁKERNÝ POSTUP

Maďarsko bez vyhlásenia vojny zaútočilo 15. marca 1939 na Podkarpatskú Rus, ktorá v ten istý deň v meste Chust vyhlásila pod názvom Karpatská Ukrajina nezávislosť. Napriek odporu česko-slovenskej divízie generála Leva Prchalú, odrezanej od zvyšku republiky, ktorá vlastne už neexistovala, do troch dní Podkarpatská Rus padla. Vzápätí po preskupení síl maďarský VIII. armádny zbor strategicky obišiel obranu južných hraníc Slovenska a po koordinácii s poľskou vládou 23. marca 1939 prekvapujúco zaútočil na mladý štát cez nové

Agresia a krivdy voči našej vlasti sú výzvami aj pre Maticu slovenskú na ich pripomínanie a obranu domoviny pred každou nespravodlivosťou. Takým bol aj vojenský okupačný akt horthyovského Maďarska, ktorý dostal v dejinách označenie Malá vojna. Nedávno si jej obeť pripomenuli občania na pietnych aktoch v Michalovciach a Pavlovciach nad Uhom. Na snímke predseda MS Marián GEŠPER pri prejave na odhalení pamätnej tabule poddôstojníkovi Štefanovi Butkovi – jednej z obetí agresorov.

východné hranice... Obranou bol poverený podplukovník Augustín Malár.

Práve tieto udalosti si Matica slovenská pripomenula mnohovrstvovým podujatím v Michalovciach a Pavlovciach nad Uhom 20. a 21. apríla tohto roka. Podujatie sa uskutočnilo na výročie narodenia jedného z hrdinov Malej vojny poddôstojníka Štefana Butku, ktorý sa narodil 20. apríla 1914 práve v Pavlovciach nad Uhom. Program

sa začal prednáškami pre stredné školy v Michalovciach 20. apríla 2018. Hlavný program pokračoval 21. apríla 2018 v Pavlovciach nad Uhom, a to položením vencov na miestnom cintoríne, kde je nielen hrob poddôstojníka Štefana Butku, ale aj náhrobky umučeného národovca Jána Mattu a bojového pilota Gustáva Pažického.

S prihovormi na pietnej spomienkovej slávnosti vystúpili predseda

MS Marián Gešper a zástupca obce Pavlovce Milan Zolota. Pokračovali modlitbami a svätou omšou v rímskokatolíckom chráme sv. Jána Krstiteľa za Slovákov, ktorí padli pri obrane slovenskej vlasti alebo boli umučení, ako aj za tých, čo sa na Malej vojne zúčastnili, ale nedožili sa konca druhej svetovej vojny, a to bez ohľadu na to, či bojovali v česko-slovenských, alebo slovenských uniformách.

POCTA HRDINOVÍ

V sále obecného úradu pokračoval potom pripravený program, ktorý uviedla prednáška Dr. Pavla Mičianika o udalostiach roka 1938 a ich širších súvislostiach. Po referáte historika vystúpil cirkevný zbor Sokoly a dychová hudba s vojenskými pochodmi. Verejnosť zaujalo aj divadelné predstavenie Hrdinovia Malej vojny umeleckého kolektívu mladých maticiarov, v ktorom excelovali Peter Schvantner a Peter Čeledinský. Memoriálne stretnutie vyvrcholilo odhalením pamätníka hrdinovi Malej vojny Štefanovi Butkovi v centre jeho rodnej obce. Vyhotovenie tabule a pamätník zabezpečila Matica slovenská, inštaláciu a osadenie realizoval obecný úrad. Pre verejnosť sa na záver akcie v blízkom parku uskutočnila vojenská rekonštrukcia udalostí, v ktorej účinkovali členovia Klubu vojenskej histórie Trnavská posádka.

3 OTÁZKY PRE:

PhDr. Jána PAPUGU, PhD., školského aktivistu, spisovateľa a lingvistu

Kodifikáciu jazyka treba zrealizovať a aktualizovať

• Úroveň poznania materinského i štátneho jazyka – slovenčiny, klesá. Znetvorená slovenčina sa už stáva aj terčom posmechu na sociálnych sieťach medzi mladými ľuďmi. Čím to je z pohľadu učiteľa slovenčinára?

Obávam sa, že je to skôr naopak. Niektoré spisovné slová vyznievajú v kontexte súčasnej komunikácie smiešne (napr. bielizeň, lízanka). Kodifikácia by sa mala konečne zrealizovať a najmä aktualizovať, na čo však nie je, ako na mnohé iné zmeny, vôľa. Používatelia jazyka iba prispôbujú svoj jazyk komunikačným situáciám a zámerom, pričom nemusí ísť vždy o devastáciu jazyka. Pri tomto procese nemožno dodržiavať zastarávajúcu kodifikáciu.

• Sme svedkami najrôznejších aktivít, programov, súťaží a neviem ešte čoho v rezorte školstva; nie sú však tak trochu „bokom“, nenahrádzajú podstatu, zameranie na korektnú výučbu a vedomosti žiakov?

Súťaže sú veľmi dôležité. Rozvíjajú rôzne kompetencie žiakov a umožňujú škole prezentovať sa. Problémom sú renomované a tradičné štátne súťaže, do ktorých sa majú (musia) školy zapájať, no ich financovanie je úbohé a nedôstojné, neraz ich školy pripravujú a uskutočňujú na svoj podvyživený účet. Mám na mysli najmä také, akými sú olympiády a známe recitačné súťaže (Hviezdoslavov Kubín).

• Aká je vaša skúsenosť – ako prijímajú žiaci základnej školy výučbu slovenčiny, ak je im ponúknutá v pútavej forme?

Predmet slovenčina má dve zložky – literárnu a jazykovú (slohovú). Literatúra otvára veľmi veľa možností na tvorivé vyučovanie, čo žiaci vítajú. Zložitejšia situácia je s vyučovaním jazyka, ku ktorému treba pristupovať presnejšie. Osobne nepreferujem v situácii, keď sa znižuje jazyková úroveň žiakov, snahy o pútavé vyučovanie, ktoré okrem iného rozptyľuje pozornosť žiakov. Dôležitejšie je upevňovanie a fixácia rôznych komunikačných kompetencií a pravopisu.

Zhovárať sa Štefan ZLATOŠ
Foto: Archív SNN

V SNN 19/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Načo a komu sa treba za akt repatriácie po vyše sedemdesiatich rokoch ospravedlniť?
■ Kanonierovi zo zelených trávnikov Prešovčanovi Ladislavovi PAVLOVIČOVI vraveli Ruský cár
■ Éru nevoľnickeho feudalizmu v Európe zrušili pred sto sedemdesiatimi rokmi v Bratislave

Zmanipulovaní stredoškólači usilovne pokračujú v deštrukcii štátu Školská inšpekcia akoby nič nevidela

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

„My v opozícii nemáme takého charizmatického lídra,“ povedal študent bratislavského Gymnázia Juraja Hronca po premietnutí filmu Mečiar. Toto gymnázium je pozoruhodné nielen tým, že si ho organizátori projektu Mečiar na školách vybrali ako prvé na svoj zámer, ale najmä tým, že je doslova liahňou mladých revolucionárov. Žiaľ, proti demokratickému zriadeniu Slovenskej republiky.

Mladým ľuďom imponuje, ak sú stredobodom pozornosti. Dávid Straka a Karolína Farská vlni získali titul Mladá osobnosť roka od Rady mládeže Slovenska. Ocenenie im udělili za organizovanie protikorupčných protestov. Straka ako deväťnásťročný študent bratislavského Gymnázia Juraja Hronca a Farská ako osemnásťročná študentka Gymnázia v Dubnici nad Váhom.

■ POMÝLENÍ ŠTUDENTI

Straka pri tejto príležitosti povedal: „Nútime ľudí, aby prehodnotili svoje hodnoty, aby si aj mladšia generácia uvedomila, že nechceme v takej spoločnosti žiť.“ A zdôraznil, že „jedným z veľkých zmyslov bolo aj to, že sa zrušili Mečiarove amnestie“.

Produkčná spoločnosť PubRes v spolupráci s platformou alternatívnej distribúcie a mediálneho vzdelávania Dokument na kolesách hovorí, že „táto iniciatíva vychádza z dôležitej potreby šírenia demokratických princípov a poznania, že dokumentárny film môže verejnú debatu inovatívne glosovať a kultivovať“. Autori projektu ďalej zdôrazňujú, že „autorský dokument Mečiar pripomína príbeh o založení samostatnej Slovenskej republiky... a to cez príbeh jej zakladajúcej osobnosti Vladimíra Mečiara“. Ako „vybavení“ prišli študenti na premietanie filmu svedčí výpoveď jedného zo študentov počas diskusie: „To nie je film o vzniku Slovenskej republiky, to je o kulte osobnosti.“

Film Mečiar možno považovať za propagandistický materiál. Školská inšpekcia by mala venovať pozornosť tomuto projektu, lebo všetko naznačuje, že je súčasťou procesu búrania parlamentarizmu u nás. Na začiatku diskusie k filmu napríklad vystúpila organizátorka mítingov Za slušné Slovensko Farská. Bez škrupúl oznámila, že sa bližšie komunálne voľby, preto svoje aktivity presúvajú do regiónov. Ale už dnes musí predseda Smeru Robert Fico brániť parlamentarizmus pred stredoškolskými aktivistami.

Ako je všeobecne známe, moc v parlamentnej demokracii stojí na troch pilieroch – na exekutívnej, súdnej a parlamentnej moci. Po zrušení tzv. Mečiarových amnestií

konštatoval sudca Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin, že sa začala demontáž právneho štátu.

■ ULICA PROTI VLÁDE

Straka priznal, že zmyslom ich protikorupčných mítingov bolo aj zrušenie Mečiarových amnestií. Ulica teda dosiahla ochromenie súdnej moci a pokračuje v podkopávaní exekutívnej moci. Dôvodom sa stala vražda mladého novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenky. Parlament zatiaľ odolal, preukázal to pri hlasovaní o dôvere novej vláde. Útoky zo strany mládežníckych

aktivistov, hlavnoprúdových médií a časti opozície nadobudli masový charakter. Uvidíme, kde až skončia.

Vo filme Mečiar boli použité zábery z diskreditačnej kampane voči HZDS a jej lídrovi. Ako nedávno priznal disident a od prvého januára 1992 zástupca šéfredaktora denníka KDH (Slovenský denník) Anton Selecký, hotové predvolebné materiály prinášali do redakcie ľudia z britskej tajnej služby MI6. Kto pre zmenu dnes Tereze Nvotovej, mladej autorke filmu Mečiar, pripravil scenár tohto filmu?

Program stability SR prináša pohľad do blízkej ekonomickej budúcnosti Čaká nás dynamický hospodársky rok

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Aj keď najväčšia pozornosť médií a verejnosti sa minulý týždeň zamerala na novú osobu vo vedení ministerstva vnútra, predsa len sa vláda po dlhom čase zaoberala aj koncepčnou prácou. Tou bolo posúdenie a schválenie programového dokumentu Program stability Slovenskej republiky.

Aj Slovenské národné noviny zaznamenali, že ministerstvo vnútra povedie jeho doterajšia štátna tajomníčka Denisa Saková. Do funkcie ju navrhol strana SMER-SD, koalíční partneri súhlasili a prezident, hoci s námietkami, ju vymenoval.

■ PLÁN SA ROZKOLÍSA

Ak sa vrátíme k ekonomike, potom možno konštatovať, že rozpočtový deficit na úrovni 0,83 percenta HDP, plánovaný na tento rok, sa nateraz darí udržať. Horšie to

bude s budúcim rokom, tam vláda a jej experti pripúšťajú mierne zhoršenie v porovnaní s dlhodobou prognózou a vlastnými zámermi. Má ísť o zvýšenie rozpočtového deficitu o dve desatiny percenta s cieľom 0,30 percenta HDP. Popritom treba dodať, že vláda nezmenila svoj zámer a od roku 2020 by už malo byť dosiahnuté vyrovnané hospodárenie. Aj to vyplýva z Programu stability SR na najbližšie roky.

„Aktualizácia daňovej prognózy oproti rozpočtu priniesla

pozitívny vplyv najmä na strane odvodových príjmov vďaka pokračujúcej expanzii na trhu práce. Mierne nad schváleným rozpočtom sa vyvíjajú celkové výdavky verejnej správy,“ informovalo ministerstvo financií. Podľa jeho predpokladu by Slovensko malo dosiahnuť vyrovnané hospodárenie v roku 2020 a následné udržanie v roku 2021. Od vrcholu finančnej krízy v roku 2009 tak podľa Programu stability dôjde za jednu dekádu k štrukturálnemu ozdraveniu verejných financií

o viac ako šesť percentuálnych bodov.

Hrubý dlh verejnej správy má postupne klesať a do roku 2021 sa podľa Programu stability zníži výraznejšie pod dolné pásmo ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. „Pokles dlhu sa výraznejšie zrýchli od roku 2019,

keď sa jeho úroveň prvýkrát dostane pod najnižšie sankčné pásmo dlhovej brzdy. K ozdraveniu prispievajú najmä očakávané primárne prebytky hospodárenia verejnej správy okolo percenta HDP, akcelerácia reálneho rastu ekonomiky nad štyri percentá a oživenie rastu cenovej hladiny nad dve percentá,“ očakáva ministerstvo financií a podľa neho na historicky najnižšiu úroveň v pomere k HDP klesnú aj úrokové náklady verejnej správy.

■ HODNOTA ZA PENIAZE

Doteraz boli posúdené výdavky verejnej správy v rámci projektu Hodnota za peniaze v hodnote pätnásť percent HDP a identifikované boli opatrenia za takmer sedemsto miliónov eur. Najbližšie budú posúdené výdavky na pôdohospodárstvo, začlenenie skupín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, ako aj výdavky na zamestnanosť a odmeňovanie vo verejnej správe.

VŠIMLI SME SI

Dobrá správa prichádza s platnosťou od prvého júla pre pacientov, ktorí trpia známu a rozšírenou Parkinsonovou chorobou. Od uvedeného dátumu nebudú už potrebovať takzvanú „výnimku“ na liek Duodopa. Zmena spočíva v tom, že už bude hrať úlohu z verejného zdravotného poistenia. Informovalo o tom ministerstvo zdravotníctva.

Parkinson už nás nebude strašiť

Parkinsonova choroba je progresívne neurodegeneratívne ochorenie. V konečnom dôsledku vedie k typickej poruche hybnosti. Choroba sa najčastejšie začína medzi štyridsiatym a sedemdesiatym rokom života. Naplno sa prejavuje na hranici dôchodkového veku. Nárast ochorenia sa potom zvyšuje s vekom. Liek Duodopa bol v režime výnimiek od roku 2009. Splnil však všetky zákonné podmienky na zaradenie do kategorizačného zoznamu.

„Rozhodnutie vstúpi do platnosti 1. júla 2018, dovtedy budú mať liek bez doplatku všetci pacienti, ktorí sa už ním liečia a užívajú ho,“

informovala ministerka zdravotníctva Andrea Kalavská. Je to dlhočakávaná správa, pretože pre mnohých pacientov s touto diagnózou je iný typ liečby nevyhovujúci a jedinou terapeutickou možnosťou je práve tento liek.

Podmienky na vstup liekov do systému úhrad z verejného zdravotného poistenia sa zmenili od januára tohto roka. Od zavedenia liekovej reformy v roku 2011 je nevyhnutným kritériom na zaradenie lieku medzi tie, ktoré sú hrazené zo zdravotného poistenia, nákladová efektívnosť. Liek musí splniť podmienku nákladov na roky života v štandardizovanej kvalite života. Štát má určený strop, koľko je „ochotný“ zaplatiť za zlepšenie zdravia chorých. Po novom je to 41-násobok priemernej mesačnej mzdy.

Parkinsonova choroba nie je nateraz vyliečiteľná a v súčasnosti nie je známy ani dostatočne účinný postup na spomalenie jej rozvoja v organizme, no možné je účinne tlmieť príznaky a zlepšiť tak kvalitu života pacienta. Terapeutické možnosti sú liekové a rehabilitačné či neurochirurgické.

Štefan ZLATOS
Ilustračné foto: internet

Správcovia majú čoraz ťažší prístup k svojim revírom Rybársky zákon iba na papieri

Na Slovensku platí „rybársky“ zákon, ktorý stanovuje, že majitelia pozemkov, ktorí nevlastnia aj vodné plochy nachádzajúce sa na pozemku, sú povinní umožniť prístup k vode držiteľom platných povolení na výkon rybárskeho práva v konkrétnej lokalite. Platí však iba na papieri.

Podľa informácií členov i vedení viacerých rybárskych zväzov na Slovensku tento zákon nerespektujú napríklad developeri. Lenže celú tému zrejme zahŕňa strach. Pretože len čo sa spomenú médiá, ako keď kameň od studne padne. Situácia je momentálne priam dramatická na stavbe diaľničného obchvatu okolo Bratislavy. Teleso nových diaľničných úsekov vedie ponad mnohé rybárske revíry, do ktorých sa v čoraz väčšej miere zakazuje vstup. S odôvodnením, že ide o stavbu.

Po celom Slovensku sa popri vodných nádržiach, jazerách, rybníkoch a iných vodných plochách, neraz aj oficiálnych zdrojoch pitnej vody, rozrástli chaty, a dokonca aj hausbóty bez platného stavebného povolenia. To by totiž ich majitelia nikdy nedostali, a tak sa spoliehajú na dodatočnú legalizáciu, ktorá vyjde iba za cenu jednej v podstate smiešnej pokuty. Na druhej strane tie isté osoby, ktoré arogantne zastavaním takýchto lokalít porušia zákon, okamžite zamedzia prístup k vode, neraz aj chovnej, členom príslušného rybárskeho zväzu a držiteľom platných a zaplatených rybárskych oprávnení.

Rybárske organizácie majú vždy ochotu dobre vychádzať s majiteľmi, ponúkajú zmluvy o nájme, chceli by

pozemky kopírujúce breh, ale aj vody prípadne odkúpiť, ale málokedy sa stretnú s pozitívnym prístupom druhej strany. Vody ako rybárske revíry majú

ČO INÍ NEPIŠU

Hausbóty a iné plávajúce obydlia lemujú brehy kanálov a ramien neraz tak husto, že doslova bránia rybárom v prístupe k ich revírom a vo výkone ich rybárskeho práva.

pri tom rybárske organizácie pridelené ministerstvom poľnohospodárstva, tieto zarybňujú aj ochraňujú. Treba tu asi čosi zmeniť. No rybárom nevy-

chádzajú dostatočne v ústrety ani miestne samosprávy, chcú „ryžovať“ v dovolenkovej sezóne, dávajú povolenia na rôzne bufety, vodné bicykle, vyhradené pláže pre kúpajúcich sa a podobne. Dá sa za takýchto okolností zodpovedne rozvíjať rybne hospodárstvo a, samozrejme, aj rybárstvo ako také? Pýtajú sa.

Rybári sú pritom jediní, ktorí sa snažia brehy čistiť, organizujú brigády, po víkendových kúpajúcich sa neraz plnia celé vrecia odpadu z blízkosti vód. Rybárska stráž chráni vysadené ryby a živočíchy proti pytliakom, toto je „služba“ prírode, bezplatná... Ale robia to vlastne na cudzích pozemkoch. Nie je to paradox?

Na verejnosť občas prenikne obrázok spokojného rybára, ako si sedí zamyslene na prenosnej stoličke na brehu, vybavený drahou technikou a vyberajúci si z prenosnej chladničky plechovicu piva. To je však veľmi skreslený obraz a zodpovedá skutočnosti práve tak ako „poľovník“, ktorý sa nechá doviezť do revíru na luxusnom drahom SUV, luxusnou zbraňou si odstrelí trofej a tým sa jeho výkon poľovníckeho práva končí.

Ján ČERNÝ
Foto: Emil SEMANCO

Naša potkynajúca sa demokracia

Ludovít ŠTEVKO

Na Slovensku prežívame zvláštne postdemokratické časy. Po roku 1989 sme nastúpili cestu klasickej parlamentnej demokracie, kde je vôľa ľudu zastúpená politickými stranami, ktorých legitimitu vládnuť v mene väčšiny potvrdili voľby. Len čo sa však vôľa ľudu prejavila v prvých slobodných voľbách, začali sa objavovať ako huby po daždi tzv. organizácie tretieho sektora a rôzne aktivistické združenia spochybňujúce štandardné demokratické postupy a legitimitu rozhodnutí zvolených zástupcov občanov.

Dnes po štvrtstoročí existencie Slovenskej republiky sme svedkami rozvinutej siete nevládných organizácií, často výdatne živých zo zahraničných zdrojov, ktoré agresívne presadzujú vo verejnom živote i v školách ideológiu cudziu tradičnej slovenskej spoločnosti.

Aby nevznikol omyl, nehovoríme o neziskových organizáciách so sociálnou, zdravotníckou a inou konkrétnou verejnospoločenskou agendou pomoci ľuďom v núdzi, ale o početných think tank nadáciách ukrývajúcych pod ľudsko-právnu a občiansku zásterkou svoj nátlakový ideologický a politický charakter. Tieto nikým nevolené nadácie bez zodpovednosti majú v množine mimovládnych organizácií zhruba dvojtretinovú väčšinu. Nezaujímajú ich objektivita pri posudzovaní politiky vlády či jej rozhodovania o sociálnych a ekonomických procesoch v štáte, ony obhajujú záujmy a ideológiu svojich súkromných sponzorov a nimi ovplyvňujú domácu verejnú mienku.

Vo svojej činnosti sa think tankové nadácie neštítia spolupracovať priamo či nepriamo s extrémnou liberálnou opozíciou

aj s médiami, ktoré vyhovujú ich zámerom najviac, pretože ich vlastnia až na malé výnimky súkromné monopoly. Lebo koho chlieb ješ, toho pieseň spievajú.

Tento nebezpečný postdemokratický vývoj postihuje najmä

KOMENTÁR

„neposlušné“ vlády štátov strednej Európy, ktoré majú vlastnú predstavu o tzv. západných hodnotách. Slovensko nebolo a nie je v tomto smere tolerovanou výnimkou, aj keď sa na rozdiel od Maďarska a Poľska hlásilo ústami Roberta Fica k jadru Európskej únie a prispievalo do nekontrolovanej množiny nadácií nemalou finančnou sumou.

Dôvodov, pre ktoré by mali zvíťaziť európske (sorosovské) idey na Slovensku, pre ktoré mala

padnúť vláda, bolo viac ako dost. Nesúhlas s migračnými kvótami, Istanbulským dohovorom, protikresťanskou genderovou ideológiou, protiruskými sankciami a mediálne pestovanou rusofóbiou, to všetko je v rozpore s agendou slovenských think tankov, väčšiny slovenskej opozície a s ňou spriaznených médií aj slovenského prezidenta a ním proklamovaných „západných hodnôt“. Vypovedanie otvorenej vojny vláde Roberta Fica zo strany prezidenta a médií bola len otázka času a vhodného spúšťača. Na zámenku sa čakalo dva roky po parlamentných voľbách: došlo k vražde začínajúceho investigatívneho novinára a v tej súvislosti sa „odhalilo“ podozrenie zo série domnelých, dôkazmi nepodložených vládnych káz. Kto chcel psa biť, palicu si rýchlo našiel. Zmena vlády alebo puč (fuj, to slovo) sa však nekonal podľa predstáv jeho podnecovateľov. Stupňujúce požiadavky ulice, reprezentovanej pubertálnou a adolescentnou mládežou, stáli kreslá premiéra a dvoch po sebe idúcich ministrov vnútra, ale pôvodný koalíčný pôdorys a program vlády zostal na Kiskovu zle utajovanú zlosť a nespojnosť slečny maturantky Farskej

a mladého pána Šeligu, spolupracovníka nadácie Via Iuris v donácii Sorosovej Otvorenej spoločnosti.

Dva spomenutí organizátori protivládnych demonstrácií sa domáhali okamžitého prijatia u nového premiéra Petra Pellegriniho, aby mu z očí do očí povedali, že si neprajú, aby tretím ministrom vnútra bol nominant Smeru-SD. Prirodzene, predseda vlády im okamžite nevyhoviel. A bolo že to nenávisťného ohovárania v Balogovej Sme a v Kostolného Deníku N, pretože si Smer navrhoval do horúceho kresla piatu ženu – Denisu Sakovú, ktorá pracovala viac rokov u Kaliňáka. Všetci noví kádrovíci na pani Sakovú už čosi nájdu. Podľa známej nadačnej aktivistky Zuzany Wienkovej je nominácia Denisy Sakovej „fac-kou občanom Slovenska“ a podľa Gregorija Mesežnikova, ďalšieho aktivistu v cudzích službách, je „nepredstaviteľnou aroganciou zo strany Smeru-SD“. Reakcie teda prišli a ďalšie ešte asi budú v podobe nových hysterických protestov. Bolo by popretím parlamentnej demokracie, ak by vláda na čele s víťazom volieb ustúpila a nemala rozhodovať o tom, kto bude jej ministrom.

S ledva maturantkou na čele...

Roman MICHELKO

V uplynulých dňoch a týždňoch nám denne vsugerovali, že doba, keď o všetkých podstatných veciach v štáte rozhoduje legitímne zostavená vláda s dôverou v parlamente, je už minulosť. Podľa komentárov mediálneho mainstreamu už ani nežijeme v parlamentnej či v zastupiteľskej demokracii. Hlavný vplyv na smerovanie našej spoločnosti by, naopak, mala prevziať ulica, teda konkrétne kviliaci Stanke, hysterická Fialová, klamár Kramár? Táto „sebranka“ má naozaj rozhodovať o našej spoločnosti? Alebo, nedajbože, prostoduchá slečna Farská a jej kamarát Šeliga, ktorí zjavne o tom, ako funguje náš politický systém, nemajú ani potuchy.

Ukazuje sa však, že vláda ulice sa pomaly, ale isto končí, a pritom treba jasne dodať, že konečne. Je najvyšší čas, aby sa Slovensko opäť dostalo do normálu. To, že opozícia a jej už-

toční idioti do krajnosti zneužili vraždu investigatívneho novinára, bolo možné len preto, že médiá na Slovensku fungujú v absolútnej chorom nastavení. Jasné potvrdenie toho, že množstvo ľudí nemožno klamať nekonečne dlho, už práve nastáva. „Revolucionári“ sa

POZNÁMKA

postupne demaskovali, ich prepojenia na najskompromitovanejšie, prepytujem, občianske združenia sú už celkom jasné, ako aj skutočnosť, že sú len figúrkami tých zdiskreditovaných politických síl.

Sila protestov logicky klesá v priamej úmere s diskreditáciou jej organizátorov. No a v istom zmysle musela na kapituláciu zatrubiť aj prezidentská kancelária. Kiska pochopil, že hra na hrane či za hranou ústavy, je dvojsečná. V týchto dňoch sme preto sved-

kami toho, že Smer sa pomaly dostáva z defenzívy a začína si uplatňovať práva, ktoré mu ako najsilnejšej strane koalície právom prináležia.

Práve pri výbere nového ministra vnútra prevládali racionálne argumenty a strana dokázala ignorovať hlasy ulice. Nominácia Denisy Sakovej na post ministerky vnútra iste nepotešila Kisku a spol., rovnako tiež ulicu, ale z hľadiska vedenia Smeru to bola logická voľba. Ukázalo sa totiž, že nominovať kandidáta, nezávislú osobnosť (je vôbec niekoho takého možné nájsť?), ktorý nemá s daným rezortom nijaké skúsenosti a jeho top bonusom je len to, že najmenej prekáža, je ako princíp personálnej politiky cesta do pekla. Vedenie Smeru, ktorému tento rezort podľa koalíciej dohody patrí, nakoniec nominovalo Sakovú najmä preto, že ju poznajú a ona, naopak, dobre pozná rezort.

Dnešná ministerka totiž na ministerstve vnútra začínala už pred jednástimi rokmi v roku 2007 ako šéfka sekcie informatizácie. V rokoch 2012 až 2016 postúpila na post vedúcej služobného úradu, aby následne v roku 2016 pokračovala ako štátna tajomníčka. Rezort pozná dôkladne, a teda nepotrebuje žiadnych sto dní, aby sa zorientovala. Zároveň strana, ktorá ju nominovala, vie, čo od nej môže očakávať.

Veľký odpor proti jej vymenovaniu v podstate prameni z jedinej okolnosti. Minimálne od roku 2012 bola pravou rukou exministra Kaliňáka. Podľa jej kritikov ju už len samotná táto skutočnosť diskvalifikuje. Naša spoločnosť sa tak dostáva do chorých, takmer inkvizíčných pomerov. Človek je dopredu a priori odsúdený bez možnosti, aby vôbec dostal šancu.

Saková vstupuje do ťažkej misie, každý jej krok bude pod absolútnym drobnohľadom, každé jej zakopnutie bude umelo nafukované a škandalizované. Rozhodne jej niet čo závidieť. O to viac musí dbať na to, aby v politike vystupovala ako politička, ktorá nie je nikoho figúrkou, ale ktorá dokáže rozhodovať kvalifikovane a emancipovane.

AKO BOLO, ČO BOLO

Promóciu prvej knihy Juj, keby tak Psiare mestom boli mi pred tridsiatimi rokmi pozlátala skupina Lojzo. Pesničky Maroša Kochanského ma sprevádzajú dodnes. V jednej z nich – Balada o tureckom mede (1989), zaspieval: „Kde sú tie časy, keď v sobotu sa do práce chodilo / a napriek starostiam málo detí do škôlky vodilo. / Jediný elektrický spotrebič v rodine bol vysávač. / Teraz mi je už zo všetkých nanič, len samé vypni a stlač. / Uznajte, že nemá kto žiakovi v škole ani riadne tresnúť, / keď zadymí všetky záchody a oči sa mu budú lesknúť. / Nás si pán učiteľ zavalal rád utrieť prach do kabinetu, / potom to dostalo rýchly spád, / no vychoval nás hádam k svetu.“

V našich mladých časoch mali učitelia autoritu. Keď mi v škole učiteľ vyťal zaucho, doma som sa nesťažoval, lebo by som od otca schytil štyri ďalšie. Náboženstvo sa neodporúčalo, ale Božie prikázania platili viac ako dnes, keď Boha celkom nahradili peniaze. Učiteľia sa boja žiakov a ešte viac ich

rodičov. Čo ak ich začnú maloletí grázli, chránení právami dieťaťa, strieľať podľa americkej módy? V našej demokracii je potenciálny maloletý zločinec chránený rovnako ako lykožrút, komáre, premnožené medvede či rybožravé kormorány...

Výsledok? Múdrejší sa prispôbia hlúpejší, aby sa po absolvovaní vysokej školy stali elitou národa.

Kedysi sme mali jedno z najlepších školstiev. Naši trojkári excelovali na prestížnych amerických gymnáziách,

šej prispôbilo spoločenskému trendu tak ako oni v časoch totality, a začína žiť podľa hesla: „V spoločnosti drž hubu a doma si môžeš zanaďovať.“

Naši vnuci sa topia vo virtuálnom svete počítačových hier. O Pribinovi, Svätoplukovi,

sa idú vybesniť na Pohodu, kde sa po zemi povaľujú injekčné striekačky.

Za našich mladých čias sme snivali pri čítaní kníh. Hmotne sme mali oveľa menej ako tí dnešní, ale – zabávali sme sa viac. Hry a hračky sme si vymýšľali, ba aj vyrábali sami. Internáty sa delili na mužské a ženské. Napriek zákazom sme lozili za babami cez okná a balkóny. Láska sa rodila z očí do očí. Povinne sme chodili do prvomájových sprievodov a volili „rodnou stranou“ predurčených kandidátov. Naše životy obmedzovala politická moc. Čím do nich zasahovala tvrdšie, tým boli priateľstvá úprimnejšie a naše trucovitý vylomeniny pestrejšie. Napríklad v roku 1986 nepripustila Lojzovcom ideologická komisia pesničku Že mi je ľúto do prestížnej súťaže Bratislavská lýra. V tom istom roku získala skupina Elán „striebornú lýru“ – pri tradičnom lojzovskom teplákovom bále ju „lojzovcom“ slávnostne odovzdal Jano Baláž. Potom ešte navyše spolu vytvorili navzdor „odborno-ideologickej komisii“ z nežiaducej pesničky parádny megahit. A bolo vymaľované!

O detstve dnes a kedysi

Peter VALO

Keď sme mali v triede trula, nikto sa nečudoval, že prepadol. Ak „rachol“ aj o rok, „postúpil“ do osobitnej školy. Dnes to už nefunguje. Školy dostávajú peniaze na počet žiakov. Ak riaditeľ nemá dost žiakov, hrozí, že školu zrušia, a tak namiesto kvality preferuje štatistiku.

Dnes dostávajú slabší žiaci zo zákona úľavy, aby sa známami na vysvedčení vyrovnali lepším. Tým, čo chcú ostať negramotní, pridelia asistentov.

ale teraz výberové školy sprístupnili každému a priblížili ich tak k niekdajším osobitným. Za posledné štvrtstoročie sa jedna školská reforma valila za druhou. Čo jeden minister zaviedol, to ďalší poprel. Školy okupujú mimovládne komandy, ktoré nezaujímajú vedomosti, ale politicky korektné názory žiakov. Vtiekajú deťom do hlavy, že sa musia prispôbiť neprispôbitelným. Ak dieťa vidí, že je to hlúposť, starší mu poradia, aby sa rad-

Selepčením, Bajzovi, Hollom, Štúrovi, Stodolovi, Štefánikovi, Hlinkovi, Rázusovi, ba ani o Dubčekovi nevedia nič. S človekom bez vzťahu k vlastným dejinám sa ľahšie manipuluje. Sexuálnu výchovu do nich naklavirujú už v základnej škole. Pohlavný akt sa im musí javiť ako obrázky z komiksu. Prvé lásky prežívajú cez sociálne siete. Baby a chalani bývajú na spoločných internátoch. Sedia vedľa seba na posteli a ťukajú do mobilov. Nanajvýš

GLOSA

Od výmeny na poste ministra kultúry prešlo už niekoľko týždňov. Začiatkové prevkapanie z abdikácie Mareka Madariča už vyprchalo a zdá sa, že vyprcháva aj zo začiatku pomerne intenzívny tlak na novú šéfkou rezortu kultúry Ľubicu Laššákovú. Tá sa do funkcie uviedla nešťastným výrokom, v ktorom okrem iného zaznelo: „Tretí sektor je príliš bohatý vzhľadom na zdroje, ktoré uvádzajú. Musí byť nejaký iný zdroj, musí ich niekto financovať a myslím si, že sú to takéto zaoceánske peniaze.“ Nebudeme teraz hľadať nad mierou pravdivosti týchto slov. Dost' na tom, že vyvolali doslova búrku protestov zo strany istej časti ľudí, takým či onakým spôsobom spájaných s kultúrou.

Rezort pre správnych ľudí?

Vznikla iniciatíva „Kultúrny reparát“ a petícia na odvolanie ministerky Laššákovvej, ktorú podpísalo vyše dvetisíc ľudí (celkový počet k dnešnému dňu môže byť aj vyšší) a začal sa mediálny pohon. Na sociálnych sieťach ústil často do osobných útokov, kde označenia ako „primitívna kolchozníčka“ patrili ešte k tým miernejším. Nešťastná ministerka sa síce ospravedlňovala a v rámci svojho pokánia absolvovala aj stretnutia so zástupcami spomínanej iniciatívy, ale mediálne rozhrášenie nedostala. Zdalo sa, že od neúprosnej politickej „popravy“ ju zachránilo len to, že námestie, najmä to bratislavské Námestie SNP, brali ako prioritu na útok rezortu ministerstva vnútra. Lenže pri voľnejšej interpretácii celej udalosti narazíme na niekoľko zaujímavých súvislostí. Samotná takzvaná „nekompetentnosť“ ministerky pri spätom pohľade napríklad na niekdajších ministrov Tótha a Krajčera nevyzerá vôbec tragicky, skôr naopak. Aktívne pôsobenie vo verejnoprávnom médiu a následne práca v danej oblasti na regionálnej úrovni prnáša so sebou určite isté penzum skúseností v kultúre. Je však zaujímavé, že rezort kultúry bol v dlhšom časovom horizonte pomerne zriedka atakovaný opozičnou tlačou a samotný minister Madarič sa naopak dočkal po svojej abdikácii skôr kladných, nanajvýš neutrálnych hodnotení. Je neodškrípateľným faktom, že bol to práve on, kto prejavoval pochopenie pri podpore rôznych projektov, realizovaných umelcami kriticky naladenými voči terajšej vládnej koalícii. Išlo napríklad aj o filmárov, ktorých projekty sú už tradične finančne dosť náročné a ktoré MK SR dokázalo prostredníctvom audiovizuálneho fondu patrične podporiť. No a práve časť filmárskej a hereckej obce tvorí jadro kritickej iniciatívy „Kultúrny reparát“. Núka sa tu hypotéza, či náhodou cieľom celej kampane nebolo ukázať takpovediac „výstražného prsta“ novovymenovanej ministerke, aby si uvedomila krehkosť vlastného postavenia, ak nezaujme v budúcnosti patrične žičlivý postoj k projektom organizovaným tými „správnymi ľuďmi“. Ale možno je to iba zdanie a organizátorom „reparátu“ ide skutočne o slovenskú kultúru. Čo však spomínaní robili tých pár rokov dozadu, keď sa kultúra najmä na amatérskej a takpovediac národnej báze dostávala do dnešného závozu, nevedno.

Marek DANKO

Legendárny Michal TVAROŽEK o novinárskom chlebe a jeho ingredienciách

Žurnalistika aj život bez straty kvetinky

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: archív

Po akútnom infarkte v roku 2016 ho lekári dlho sťahovali hrobáři z lopaty, a aj keď sa to napokon podarilo, zdalo sa, že s rozhlasovým mikrofónom sa Michal TVAROŽEK (*1942) nadobro rozlúči. Po reparácii chorobou zasiahnutej hlasivky predsa len dostal od „obrátenej pyramídy“ nečakaný darček – pripraviť z jej bohatého archívu cyklus k dvadsiemu piatemu výročiu vzniku Slovenskej republiky o tom, čo všetko tomuto historickému medzníku predchádzalo. Z rozhlasového éteru sa ešte ozval v Nočnej pyramíde, ktorú mu kolegovia pripravili k sedemdesiatym piatym narodeninám, čo bola zrejme definitívna bodka za jeho dlhoročným novinárskym pôsobením. Nedávno sme sa pozhovárali o všeličom, čo charakterizuje dobrého novinára a kvalitnú žurnalistiku.

• Slovenský rozhlas sa stal nedávno Národnou kultúrnou pamiatkou. Tento pojem však nevytvára len jeho unikátne architektonické riešenie, ale aj to, čo má iné základy. Tie sú neraz pevnejšie ako ocefový skelet stavby. Z čoho bola konštrukcia vašej novinárčiny?

Písal sa rok 1968, pár mesiacov predtým som skončil Právnickú fakultu UK a odrazu som nabral odvahu a bez žurnalistických skúseností sa šiel drzo ponúknuť do rozhlasu, či nepotrebnú práve také novinárske ucho, ako som ja. Na prevkapanie som prešiel konkurzom a od prvého mája som už bol členom redakcie. Takže základným stavebným prvkom mojej novinárčiny, ktorú som robil nepretržite štyridsaťsedem rokov, bola zrejme náhoda a zhovievavosť mojich vtedajších šéfov. A, samozrejme, ich chuť a trpezlivosť viesť ma, radiť mi, neraz zatvárať oči pred mojimi lapsusmi či neistotou. Im vďaka za to, že mi poodhalili nielen tajomstvá, ale najmä nebezpečenstvá novinárskej práce. Nezabudnuteľná je ich vtedajšia parafráza na myšlienku Jana Wericha: „Pamätaj, že dnes sa už nemusiš učiť nebáť sa roboty.“ Toto obdobie, žiaľ, netrvalo dlho a tanky priniesli inú kultúru aj iné pomery. Pochádzam z Brezovej pod Bradlom, kde štefánikovské tradície žili aj v ťažkých normalizačných časoch napriek prenasledovaniu ich nositeľov, perzekúciám. Možno sa niečo z tej nepoddajnosti na mňa nalepilo. Takže tým ďalším stavebným

kameňom bolo nesprenveriť sa seba samému. No, asi to dnes znie veľmi vznešene, možno by bolo lepšie povedať – žiť bez straty kvetinky.

• Tých prešlapov bolo minimálne, inak by ste sotva boli laureátom Novinárskej ceny aj Krištáľového krídla v kategórii Literatúra a publicistika za rok 2013...

Taktó Michal TVAROŽEK sedával v rozhlasovom štúdiu vyše štyridsať rokov.

• Váš hlas je v istom slova zmysle tiež rozhlasovou pamiatkou. Ste pevne spojený so vznikom a s vysielaním Rádiožurnálu, skvelou kontaktnou rubrikou Vec verejná aj s pamätným začiatkom vašej kariéry v roku 1968, keď ste prinášali živé vstupy z bratislavských ulíc s rachotom tankov schovaný pod automobilom...

Po osemdesiatom deviatom som prešiel z vtedajšej redakcie vedy a techniky do spravodajstva a neskôr od roku 2004 som mal vlastnú reláciu. To bola moja nová etapa, krásne tvorivé roky plné nových možností, výziev, nového poznania. Ale aj omylov, prešlapov...

Kadečo sa podarilo... No, žiaľ, dnes môj hlas už naozaj patrí iba do archívu. Pred dvoma rokmi ma lekári vrátili do života po roztrhnutí aorte a s ňou sa vtedy zviezol aj hlasivkový nerv. Takže už to nie je, čo bolo. Ale podme k tej príhode. Bol to vlastne môj krst rozhlasovým ohňom. Bol som s magnetofónom na Námestí SNP. Znenazdajky Rusi spustili paľbu na neďalekú vežu kostola. Hodil som sa pod nákladné auto, a keď som sa obzrel, vedľa mňa ležala a plakala roztrášená pani, dole námestím sa jej kotúľali zemiaky z nákupu. A tak som vybral magnetofón, nahrával a bol hrdý na náhodnú pointu celého vari dvojmínútového šotu. Tá žena bola

Michal TVAROŽEK pri preberaní ceny Krištáľové krídlo v roku 2013 v kategórii literatúra a publicistika.

učiteľka ruštiny. Po rokoch sa rozhovor s ňou našiel na zachránenom vysielacom páse a opäť odvysielal. A vo mne sa bili dva pocity. Obrovské sklamanie, že ten krátky rozhovor, ktorý za tie roky v mojich očiach narástol do čítaného príkladu geniálnej žurnalistiky, bol slabý pokus roztrášeného redaktora a prehliadka nevyužitých možností. A druhý pocit bol už pozitívnejší. Po odvysielaní sa mi telefonicky ozvala tá učiteľka. Porozprávala mi o vyhodení zo školy, ktoré nasledovalo rok či dva po odvysielaní rozhovoru, o tom, ako nikdy nemohla zohnať miesto, o svojich deťoch, ktoré mali problémy dostať sa do školy...

• Ako hľadíte na dnešný novinársky „rachot“ v uliciach Bratislavy aj iných miest?

Chápem ho ako výraz legitímnej nespokojnosti ľudí so súčasnou podobou politiky, zväčša odcudzenej od potrieb ľudí, a praktikami, ktoré majú málo spoločné s transparentnosťou. Áno, odráža sa to aj v práci novinárov. Je to prirodzené – tak ako v každej inej profesii, ľúto mi však je, že to vedie k prehnaným reakciám netolerujúcich názor druhej strany. Takže na záver pripomínam opäť Werichov citát a najmä dodatok k nemu o vypustených slovách. Tie zlé, nepravdivé, klamlivé dokážu otráviť dobrú vec tak ako kvapka jedu stovky litrov čirej vody.

O ČOM JE REČ

„Najväčší náš básnik Hviezdoslav“ vravieva sa. A beda? Beda v našom prípade rozhodne nie Hviezdoslavovi, beda rozhodne nám, ktorí sme ho za najväčšieho vyhlásili, ale bez porozumenia tomu, čo ho ním robí,“ napísal o ňom literárny kritik Alexander Matúška. Viem, že darmo vzdychám, Hviezdoslava už dnes skoro nikto nečíta, zvlášť mladá generácia, aj keď tá je ešte povinná sa o ňom učiť. Tak si ho aspoň z času na čas pripomeňme popri aktuálnej politike, ktorá dominuje i v našich novinách. Napokon je aj dôvod – sto rokov od vzniku Československej republiky, kde bol práve Pavol Országh dominantnou osobnosťou. V pamätnom máji 1918 vyšiel Hviezdoslav zo svojej kubínskej samoty, aby sa zúčastnil na oslavách päťdesiateho výročia založenia Národného divadla v Prahe. Praha ho s nadšením a ováciami prijímala ako vedúceho predstaviteľa slovenského národa. Hoci začiatok cesty bol neistý. Mal reprezentovať slovenský ľud, on chudák nemal dosť prostriedkov, aby si cestu pre seba a pre svoju manželku uhradil. Napokon mu prispeli mikulášski továrnici. Nuž, vďaka tejto zobrúckej pod-

pore cítil sa v Prahe príjemne. Po návrate zdôveril sa v liste profesorovi Pražákovi: „Ej, v tej Prahe to bol len život najvyššej povýšenosti duchovnej! Plný svetla, tepla radosti i slasti... Dojmy počas slávnosti tam nadobudnuté ešte vždy trvajú a z rozkošných

Charakter je stálica...

Peter ŠTRELINGER

spomienok takrečeno žijeme podnes, ozaj sú nám v tých trápnych, nervy až po praskot napínajúcich a všakových bied a nerestí plných časov úľavou, potechou, pospasom i lahôdkou...!

Cesta do Prahy síce vzbudila v básnikovi, ktorý sa z Oravy takmer nehýbal, veľa radostných pocitov, ale na druhej strane znamenala preňho aj ohrozenie, veď napriek tomu, že politicky nevystupoval, patril medzi nepriateľské osoby a bol evidovaný v zozname maďarského ministerstva vnútra. Za účasť na pražských oslavách hrozilo mu väzenie. Neinternovali ho pravdepodobne vzhľadom na jeho vysoký vek, ale aj vďaka lojalnosti oravského župana

Juraja Bullu. No Vavro Šrobár skončil hneď po návrate z Prahy vo väzení v Czegléde. Maďarská mocenská hierarchia poznala cenu Pavla Országha Hviezdoslava. Aby ho získala pre svoje ciele, za jeho prekľady maďarských básnikov chceli ho vyme-

biskupa Gedulyho a v plamenej reči protestoval proti zatvoreniu slovenských ústavov: „Nádejame sa vo víťazstvo pravdy... Lebo víťazstvo pravdy a záhuba zla nevstanú nikdy...! I po tejto reči mu hrozilo prenasledovanie. Po vyšetovaní na dolnokubínskej sedrii utiahol sa k advokátovi Fajnorovi do Senice.

„Nadišla doba, keď národ potrebuje väčší charakter ako talent. Talent je meteor, ktorý zablyсне a zhasne, no charakter je stálica, ktorá pretrvá!“ Tieto slová bolo by treba vyryť do kameňa. Hviezdoslavovo krédo stojí za zapamätanie. Po vzniku ČSR v októbri 1918 vymenovali ho ako najznámejšieho Slováka za poslanca do Národného zhromaždenia. Zložil poslaneckej mandát však prišiel do Prahy až v druhej polovici mája 1919. Hodlal pritom predniesť aj svoju parlamentnú reč. Chvalabohu, tú reč sa mu predniesť nepodarilo. Osud bol zhovievavý! Text ostal iba v rukopise. No tí, čo túto reč predsa len čítali, považovali ju za Hviezdoslavovu vlastizradu. Nevedeli pochopiť, ako sa on najväčší slovenský poeť môže zriecť svojho rodného jazyka a dobrovoľne ponúka, aby slovenčina zanikla a splynula s češtinou. Podaktorí tvrdili, že básnik nebol jej autorom a že je to falzifikát!

Médiá a tretosektorové organizácie šíria o korupcii skreslené predstavy Šíria chaos s katastrofálnym dosahom

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Skreslený, predimenzovaný a nepravdivý obraz o rozsahu korupcie prispieva k nestabilite vo východnej a v strednej Európe väčší ako skutočná korupcia. Má to katastrofálne následky pre politický systém štátov strednej a východnej Európy.

Mnoho údajov svedčí o tom, že ide viac o domnelú než skutočnú korupciu. Rozdiely medzi tým, aká korupcia v skutočnosti je a aká predstava sa vo verejnosti vytvára, závisí oveľa menej od osobných skúseností ľudí a v oveľa väčšej miere od obrazu, ktorý vytvárajú médiá a nevládne organizácie a ich protikorupčné kampane. Jestvujúci rozpor medzi osobnými skúsenosťami ľudí a tým, čo sa o rozsahu korupcie domnievajú, vytvára priestor pre domnienky, že pred verejnosťou sa skrýva skutočný stav vecí; vytvára sa priestor na šírenie rôznych teórií o intrigánskych, sprisahaneckých sieťach. Konštatuje sa to o. i. v štúdií Sussekskej univerzity vo Veľkej Británii.

■ ŠKODORADOSTNÉ MÉDIÁ

Spolu s inými zdrojmi cituje tento prameň aprílové číslo Le Monde diplomatique (LMD), najrešpektovanejší celosvetový časopis tohto druhu. Informačný článok uverejnil pod názvom Pocity korupcie. Pocity preto, lebo „v strednej a v východnej Európe napriek rozšírenému názoru nevystáva závažnosť korupcie, ale naopak vzrástla prehľadnosť a transparentnosť pri zadávaní verejného obstarávania. Napriek tomu sa však nemení názor, že elity sa obohacujú“. Prieskumy ukazujú, že v strednej a v východnej Európe považujú korupciu za veľký problém, aj keď s ňou prichádza do styku alebo má osobné skúsenosti menej ľudí ako v západnej a južnej časti kontinentu. Napriek oveľa väčšej prehľadnosti a väčšej verejnej kontrole verejných obstarávaní ľudia si myslia opak. Čím väčší narastajú preskúmanie o možnej korupcii a pribúda informácií škodoradostných médií o nich, tým väčší narastá

nedôvera verejnosti. Problémom je aj nepretržitá protikorupčná kampaň medzinárodných nevládných organizácií, osobitne Európskej únie.

■ POCITOVÁ KORUPCIA

Pomery v rozdieloch skutočnej a pocitovanej korupcie dosiahli v ostatných rokoch také rozmery, že dokonca bruselská Európska komisia (EK) zastavila druhú správu o korupcii. Komisia uverejnila prvú protikorupčnú správu v roku 2014, druhá mala byť v roku 2016. Tú však nezverejnili. Európsky komisár Frans Timmermans podľa LMD zdôvodnil zastavenie zverejňovania druhej správy tým, že sice prvá správa bola potrebná, ale slúži ako základ na ďalšie analytické práce. Podľa informácií LMD však pravou príčinou bolo znepokojenie niektorých západoeuróps-

ských štátov, medzi nimi Francúzska, že zverejnenie správy by vyvolalo vnútroproletické nepokoje. Vyslovili sa proti zverejneniu správy, lebo správa označovala pomery v týchto krajinách ako korupčné. Podľa významu správy je preto predstava o korupčnom východe a juhu Európy a o nepoškrvnenom čistom západe a severe klamlivá, falošná.

■ MIERA ÚPLATKOV

V celoeurópskom prehľade sú viditeľné rozdiely v mienke o úplatkoch – napríklad len trinásť percent opýtaných Čechov sa stretlo s tým, že vo verejných službách niekto požadoval od nich pozornosť či protislužbu, kým v susednom Rakúsku to bolo osemnásť percent. Pritom osemdesiatštyri percent Čechov si podľa prieskumu eurobarometra myslí, že korupcia je

v ich štáte rozšírená, kým v Rakúsku je to iba päťdesiat percent. V celoeurópskom porovnaní čísla protirečia zažitému názoru o zaostalosti východe. Až tridsaťdva percent Grékov a sedemnásť percent Švédov poznalo niekoho, kto sa dal podplácať, kým v Rumunsku je to trinásť percent. Pritom osemdesiat percent Rumunov považuje korupciu za najzávažnejší problém štátu; vo Švédsku je to len tridsaťsedem percent. V Poľsku iba štrnásť percent opýtaných poznalo niekoho, kto sa dal v minulom roku podplatiť, kým v Belgicku, v Luxembursku a vo Francúzsku to bolo pätnásť, osemnásť a šesťnásť percent opýtaných.

Ľudia v strednej a vo východnej Európe do pojmu korupcia zahrňajú dojmy z pôsobenia západných podnikateľov, ktorí ich vidia ako rezervoár lacnej pracovnej sily a zaobchádzajú s nimi ako s nenáročnými konzumentmi ich tovarov. O východ rozšírená Európska únia je vlastne domíniom zahraničných, najmä nemeckých firiem, a tým je osud podnikov ľahostajný, pokiaľ len môžu zisky dosiahnuť v regióne vyvážať.

■ MYLNÉ PREDSTAVY

Občania štátov z východu kontinentu za korupčné považujú aj to, čo je pre západoeurópske firmy bežná prax. Povedzme taký Agrofert, kontrolovaný predsedom českej vlády Babišom, ktorý má tretí najväčší obrat v Čechách, zaplatil v prepočte šesťdesiattri miliónov eur (21,8 percenta zo zisku) na daniach. Desiat najväčšia firma – nemecký supermarket LIDL, je registrovaná v právnej kategórii malých a stredných podnikov a deväťdesiatdeväť percent zisku vyviezol; česká časť podniku teda zrejme neplatila nijaké dane. Podľa LMD ich „optimizovala na ťarchu českého a zrejme aj iných štátov“.

Vo východnej a v strednej Európe sa pod pojem korupcia zahrňa často všetko to, čomu ľudia len ťažko rozumia. Pri voľbách sa korupčné škanďály nafukujú a preceňujú a obyčajnú neschopnosť podceňujú. Klamlivé, mylné predstavy len zosilňujú politické turbulencie, nepokoje a v konečnom dôsledku nezmenšujú, ale zväčšujú prípady korupcie a podvodov.

vecí Srbska Ivica Dačić poznámku, že vzťahy, o ktorých Thaci hovoril, nie sú ani tradičné, ani úprimné.

■ PROBLÉM OPOZÍCIE

Najúspešnejší opozičný kandidát Mladen Bojanič, ktorý na víťaza strácal dvadsať percent hlasov, odmietol zablahoželať Djukanovičovi k víťazstvu. Podľa Bojaničových vyjadrení pre médiá Djukanovič nevyhral čestne. Podľa neho sa na Djukanovičom víťazstve podieľal celý štátny aparát a zneužitie boli verejnoprávne médiá. Odvolal sa pri tom aj na vyhlásenie pozorovateľov OBSE, ktorí síce potvrdili regulárnosť volieb, no cudne konštatovali, že Djukanovič mal vo voľbách „inštitucionálnu výhodu“. Podľa Bojaniča „inštitucionálna výhoda“ znamená zneužitie štátnych zdrojov. Protesty opozície proti priebehu volieb sa v Čiernej Hore opakujú zakaždým. Ďalší protikandidát – líder Pravej Čiernej Hory Marko Milačić, dokonca vyhlásil, že Djukanovič bol kandidát NATO a Čierna Hora vchádza do fázy diktatúry. Podľa viacerých analytikov však prezidentské voľby nie sú ani tak víťazstvom Mila Djukanoviča ako skôr porážkou nejednotnej opozície, ktorá už roky rokúce nie je vstave stanoví si priority. Prekvapujúca je aj nízka volebná účasť, keď takmer tretina voličov ostala doma, čo taktiež niektorí kritici pripisujú neschopnosti opozície mobilizovať voličov. Poučia sa lídri opozície aspoň na prahu štvrtého decénia vlády Mila Djukanoviča? Zatiaľ ako sa ukázalo, nenašli recept na svojho hlavného protivníka, ktorý so západnou podporou v plachtách zrejme dosiahne svoj cieľ – dovŕši „desrbizáciu“ Čiernej Hory a úspešne zakotví v Európskej únii.

Nestarnúci Milo Djukanovič triumfoval v prezidentských voľbách

Pod čiernohorským slnkom nič nové

Martin JARINKOVIČ – Foto: agentúrny servis TASR

Čierna Hora má za sebou tretie voľby prezidenta od svojho osamostatnenia. Voľby, ako sa už za ostatné roky stalo v Čiernej Hore zvykom, nijaké prekvapenie neprinesli. Už v prvom kole zvíťazil s jednoznačným náskokom Milo Djukanovič, ktorý je na výslni čiernohorskej politickej scény už dvadsaťsedem rokov.

Vítaz čiernohorských prezidentských volieb Milo DJUKANOVIČ vkormidloval krajinu do náručia NATO a vedie ju do EÚ.

Práve pre politickú dlhovekosť ruská agentúra TASS vo svojej správe porovnala Djukanoviča s Robertom Mugabem, ktorý stál na čele Zimbabwe štyridsať rokov. Djukanovič počas svojej politickej kariéry preukázal veľkú politickú schopnosť manévrovania. Niekdajší spojenec Slobodana Miloševića ustál nepokojné deväťdesiate roky a po tom, čo za potlesku Západu zradil svojho belehradského tútora, doviedol svoju krajinu najprv k samostatnosti a neskôr do NATO, a to všetko s aureolou západoeurópskeho demokrata. Cieľ, ktorý si pred sebou

ešte stanovil, je dovŕšenie integračného procesu Čiernej Hory do Európskej únie počas jeho prezidentského mandátu, t. j. do piatich rokov.

■ „DES RBIZÁCIA“ KRAJINY

Najväčším úspechom dlhoročného premiéra Djukanoviča, ktorý po posledných vyhnaných parlamentných voľbách v novembri 2016 takticky do premiérskeho kresla namiesto seba nominoval Duška Markoviča, je však osamostatnenie Čiernej Hory pod nepísaným heslom, čím ďalej od Belehradu, tým lepšie. Djukanovičova

politika so sebou ako vedľajší efekt priniesla hlboké rozdelenie čiernohorskej populácie, ktorá bola zrazu postavená pred otázku, či sa stotožní s projektom budovania čiernohorskej národnosti alebo sa prihlási k svojim kultúrnym srbským koreňom. V Čiernej Hore tak vznikla srbská menšina tvoriaca jednu tretinu obyvateľstva, ktorá sa cíti byť diskriminovaná. Za Djukanovičových vlád urýchlene kodifikovali čiernohorský jazyk, bolo obmedzené používanie cyriliky. Aby mal projekt „desrbizácie“ Čiernej Hory šancu na úspech, musel sa okrem podpory zvonku oprieť aj o podporu ostatných nersbských menšín vnútri spoločnosti. Vzniklo tak nevidané spojenectvo s Albáncami. Djukanovičova Čierna Hora uznala Kosovo. Kosovskí Albánci zas na oplátku nenechali svojho spojenca v štíchu. Ako uviedol čiernohorský denník Vijesti, vicepremiér samozvaného Kosova Enver Hoxhaj loboval pred čiernohorskými prezidentskými voľbami u predákov miestnych albánskych strán, aby tamojší Albánci volili „osvedčeného priateľa Kosova“ Mila Djukanoviča. O tradičnom priateľstve Kosova a Čiernej Hory hovoril pre médiá aj prezident samozvaného Kosova Hashim Thaci, na čo reagoval minister zahraničných

NA OKRAJ

Dnes je zrejme, že sme v rovnakých pomeroch ako v časoch studenej vojny, ale po leteckých, raketových útokoch na Sýriu sme vlastne aj v horúcej vojne a je úplne jedno, koľko rakiet bolo vypálených. Hlavným cieľom a hlavnou obeťou dnešných dní je vierohodnosť. Hlavná vojna, ktorá sa dnes vedie, je vojna proti pravde. Konštatuje to komentár verejnoprávneho nemeckého rozhlasu Deutschlandfunk. Vinu na tom nenesú len sýrsky prezident Asad, turecký Erdogan či ruský Putin – ako panuje všeobecné presvedčenie, ale najmä americký prezident Trump. To jeho vedenie politiky, jeho štýl podkopali vierohodnosť a tá je pre demokraciu kľúčová, konštatuje nemecký verejnoprávny rozhlas.

Vojna proti pravde

Podľa neho americký prezident Trump dal vojne proti pravde nový rozmer, všetko, čo mu nevyhovuje, nazýva vymyslenými, falošnými správami, fake news, a svoje klamstvá okrášľuje názvom alternatívne fakty. A tak sa ocitáme v pomeroch ako za studenej vojny, pretože je stále menej a menej inštitúcií, ktoré by boli uznávané ako vierohodné. Vinu na tom nenesú len politici na Západe, považovaní za diktátorov a autokratov, ale stále vo väčšej miere je to americký prezident Trump a jeho chorobný narcizmus, jeho zvrátená samolúboosť a nepredvídateľné politické vedenie. Podkopali vierohodnosť Západu a na Blízkom východe vierohodnosť USA prakticky stratili. Zlyhali nielen v Afganistane či v Iraku, zlyhali aj ako prostredník v mierovom procese medzi Izraelom a Palestincami, konštatuje Deutschlandfunk.

Položme si otázku – čo umožnilo vzostup vplyvu Iránu na Blízkom východe, čo postavilo Irán do pozície hrozivej regionálnej mocnosti? A napokon – čo umožnilo Ruskej federácii stať sa rozhodujúcou silou v Sýrii? Boli to zásadné chyby Washingtonu, jeho politiky na Blízkom východe. USA sa vzdali úlohy rozhodujúcej poriadkovej sily na Blízkom východe. Prenechali to iným. Medzi prvými to pochopilo Turecko, lebo čo sa deje v Sýrii, je Trumpovi jedno a chce sa odtiaľ stiahnuť.

Najspohľadlivejšia sila v boji proti teroristom tzv. islamského štátu boli Kurdi. Tí môžu byť Trumpovi ukradení, sú mu fuk, sú preňho vzduch, čo sa mu ráta, sú jedine tí, ktorí dávajú viac peňazí za americké zbrane, ako povedzme Saudská Arábia. Nejaké nočné raketové útoky na ciele v Sýrii na tom nič nemenia a nezmenia – nezmyselné pomery a utrpenie ľudí v Sýrii pokračujú. Irán a Rusko vedia, čo na Blízkom východe chcú – moc a vplyv. Lenže v tej istej chvíli je Západ na Blízkom východe bez jasnej orientácie. Ľudia v Sýrii, Iraku, Jemene, všade tam, kde pokračuje regionálna horúca vojna terajšej podoby studenej vojny, trpia a Európa sa môže pripraviť na nových utečencov.

Dušan D. KERNÝ

EKONOMIKA

Pod globalizáciou ekonomiky rozumieme investovanie kapitálu tam, kde prináša najvyššie zhodnotenie a zdaňovanie ziskov, kde daňové sadzby z nich sú najnižšie. Základným predpokladom fungovania tohto systému je voľný pohyb tovaru, služieb, pracovných síl a tiež peňazí. Tak ako jednotná úroková sadzba ECB vyhovuje niektorým členom eurozóny, tak aj globalizácia vyhovuje najmä tým krajinám, ktoré nielenže majú dostatok vlastného i cudzieho kapitálu, ale musia mať aj dostatočnú podporu domácej vlády, ktorá dokáže export masívne podporovať.

Obchodná vojna

Obchodná vojna medzi USA a Čínou nie je pre svetovú ekonomiku dobrá správa. Nepozná víťaza, len porazených. Na zneistenie budúceho vývoja globálnej ekonomiky čoraz viac vplyvajú správy o poklese akcií digitálnych spoločností, akými sú Facebook, Amazon, Tesla a ďalšie. Zásadným spôsobom to ovplyvnilo pokles najsledovanejších akciových indexov. Nebudeme špekulovať, či za tým je spomínaná obchodná vojna, alebo negatívne správy o únikoch osobných dát z Facebooku, či zavedenie trojpercentnej dane z obratu tržieb najmä americkým digitálnym spoločnostiam zo strany EÚ. Tie doteraz „zneužívali“ všetko, čo globalizácia umožňovala. S čím však treba počítať je, že technologický sektor bude čoraz viac regulovaný s následným dosahom na výnosy, zisky, a teda aj dividendy akcionárov. Na druhej strane treba však povedať, že akcie technologických spoločností boli vždy nadhodnotené, čo tiež nemôže trvať večne, a tak sa dnes otvorene hovorí o technologickkej bubline.

Najväčšej sociálnej sieti Facebook sa momentálne nedarí, veď za posledné dva mesiace poklesla jej tržobná hodnota o dvadsať percent. Dôvodom je správa o úniku osobných údajov jeho klientov na prospech digitálnej spoločnosti Cambridge Analytic, ktorá ich asi zneužila na pozitívne ovplyvnenie voličov terajšieho amerického prezidenta. Po prevalební skandálu o prvom úniku osobných údajov prichádzajú ďalšie, ktoré dokonca hovoria, že Facebook je schopný čítať správy a obrázky, ktoré si klienti posielajú navzájom cez Messenger, a v prípade, že môžu byť podozrivé, sú podrobené analýze. Aký to bude mať vplyv na budúcu dôveru klientov najväčšej sociálnej siete na svete, a teda aj na prípadný pokles jej hodnoty, zrejme my nevyriešime. Správa je o to prekvapujúcejšia, že v EÚ vstupuje od 25. mája tohto roku do platnosti kontrolný zákon o ochrane osobných údajov klientov, fyzických a právnických spoločností. Na druhej strane sa vynára otázka, ako sú reálne oceňované akcie technologických spoločností, keď v okamihu dokážu stratiť zo svojej hodnoty sto miliárd dolárov? Budeme sledovať, či do konca volebného obdobia terajšej Európskej komisie sa podarí zmeniť doterajší nespravodlivý systém zdaňovania ich zisku v krajine, kde je daňová sadzba najnižšia, na platenie dane z celkového objemu tržieb, čo by prinieslo do európskeho rozpočtu navyše päť miliárd eur. Tie tam po odchode Británie budú chýbať.

Róbert HÖLCZ

Václav Havel slovenskú otázku vôbec nechápal, a ani sa o to neusiloval

Za štát sme boli pripravení obetovať slobodu

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív (šp)

MUDr. Štefan PAULOV (*1951) ako poslanec Snemovne národov Federálneho zhromaždenia a člen poslaneckého klubu Slovenskej národnej strany pri dôležitých hlasovaniach prispel k ústavnému rozdeleniu ČSFR. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky pôsobil v Externom zbore konzultantov prezidenta SR Michala Kováča. V rokoch 1990 – 2002 bol aj poslancom mestského zastupiteľstva v Nitre. V Matici slovenskej bol isté obdobie členom celoslovenského výboru MS. Založil Politologický odbor MS a stal sa jeho prvým predsedom. V roku 1998 získal Cenu primátora mesta Nitra za celkový prínos pre rozvoj mesta.

• Po tzv. nežnej revolúcii začali postupne vznikáť nové politické subjekty. Čo vás presvedčilo stať sa členom prave Slovenskej národnej strany?

Pred sedemástym novembrom som nebol členom komunistickej strany. Po vypuknutí nežnej revolúcie som si povedal, že ak bude založená kresťanská demokracia, tak do nej vstúpim. Nakoniec vzniklo KDĽ, ale svojimi nevyraznými, nejasnými a zahmlenými postojmi ma neoslavo. Na politickej scéne sa objavila Slovenská národná strana a s jej politickým programom som sa stotožnil. Tridsiateho marca 1990 som sa stal jej členom a spolupodielal som sa na založení miestnej organizácie v Nitre.

• Ponovembrové udalosti viedli postupne aj k rokovaniam o novom štátoprávnom usporiadaní Česko-Slovenska. Ako ste vnímali rokovania o kompetenčnom zákone?

Vtedy to bolo všetko spojené s veľkými emóciami, ktoré prevyšovali racionálne uvažovanie. Kompetenčný zákon, ale aj tzv. štátna zmluva boli slepé uličky. Slovinci už vtedy mali federáciu a všetky tieto aktivity smerovali iba k tomu, ako vytvoriť inú formu vnútroštátnej existencie Slovincov v rámci spoločného štátu. Ale náš hlavný cieľ bol vstup Slovenska na medzinárodnú politickú scénu ako subjekt medzinárodnej politiky. To sa v rámci vtedajšieho štátoprávneho usporiadania nedalo.

• Ako ste z pohľadu občana vnímali kroky prezidenta Václava Havla?

Zaradil by som ich k politike Tomáša G. Masaryka a Edvarda Beneša. Slovenskú otázku vôbec nechápal a podstata bola tá, že sa ju ani nesnažil pochopiť. Viedol totožnú politiku, akú dnes vedie centrálna španielska vláda v Madride voči Katalánsku. Z mojej osobnej skúsenosti môžem povedať, že som bol z neho sklamaný. Napríklad po jeho vystúpení na pôde Federálneho zhromaždenia sme spolu s ostatnými českými a slovenskými poslancami očakávali z jeho strany väčšiu otvorenosť a ohotu diskutovať o problémoch, ktoré trápili náš spoločný štát. Pravda je však taká, že keď prichádzal z rečnickeho pultu a odchádzal z rokovacej sály, ihneď bol obklopený svojou vlastnou ochranou a nedalo sa k nemu vôbec dostať. Najmä tí českí poslanci, ktorí ho vtedy zbožňovali, ostali rovnako sklamaní.

• Po dvoch rokoch sa uskutočnili nové voľby, keď vás zvolili za poslanca Federálneho zhromaždenia. Aké okolnosti vás presvedčili kandidovať?

Bola to moja snaha aktívne prispieť k vzniku suverénnej s nezávislej Slovenskej republiky.

• Kedy ste si uvedomili že ČSFR skončí?

Ja si myslím, že definitívny zlom nastal prijatím Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky a následným odstúpením prezidenta Havla. Pre každého už to bol jasný signál, že federálny štát prestáva existovať. Federálna vláda už fakticky nemala čo robiť. Pamätám si chvíle príchodu prvého podpredsedu vlády ČSFR Rudolfa Filkusa na pôdu Federálneho zhromaždenia, ktorý s nami cez prestávku diskutoval. My sme zisťovali, aké ďalšie kroky plánuje. Na prekvapenie

nás všetkých sa vyjadril, že: „Viete čo, ja prídem do roboty a začnem čítať noviny, lebo ja nemám čo robiť. Ja som tam, plat beriem, ale náplň práce už

oveľa neskôr, tým menej by sme dostali zo spoločného majetku. Vtedy totiž platil zákon o delimitovaní majetku (zmena jeho vlastníckych štruktúr; poznámka

V tejto teraz pražskej reprezentatívnej budove sa kedysi pred štvrtstoročím rozhodovalo, či bude, alebo nebude Slovensko samostatným štátom.

vlastne ani nemám.“ Aj toto už bol pre mňa jasný dôkaz postupného spontánneho vnútorného rozkladu ČSFR.

• Bolo o vás známe, že ste boli aktívny v neformálnych diskusiách medzi poslancami mimo rokovacej sály. Usilovali ste sa presvedčiť najmä českých kolegov, aby nakoniec zahlasovali za ústavný zánik ČSFR. Prezradili by ste, v akom duchu tieto rozhovory prebiehali?

Pri týchto rozhovoroch sme si povedali, že sa nedáme vťahovať do nejakých emotívnych diskusií, kde by padali obvinenia a urážky. Snažili sme sa argumentovať vecne a faktograficky. Väčšina českých poslancov nevedela pochopiť, čo chceme a prečo nie sme spokojní s Česko-Slovenskom. Stále nám dokola opakovali: „Čo sa vám nepáči? Čo vám prekáža?“ Nechápalí, že my Slovinci chceme svoj štát. Najagresívnejší a najarogantnejší boli poslanci zo Sládkovej Republikánskej strany. Viackrát som od nich počul: „My sme demokrati, my vám dáme vybrať, v ktorom väzení budete chcieť sedieť.“ Vtedy sme aj s takou možnosťou naozaj počítali, že ak sa nepodarí rozdelenie, tak môžeme skončiť vo väzení. Naša práca vo Federálnom zhromaždení bola aj za cenu toho, že sme boli ochotní riskovať našu osobnú slobodu.

• Federálne zhromaždenie 13. novembra 1992 prijalo ústavný zákon o delení majetku. Myslíte si, že majetok bol spravodlivo rozdelený?

Zoberme si to historicky. Zánikom Rakúsko-Uhorska Československá republika nedostala z bývalej monarchie absolútne nič. To isté platilo aj v roku 1939, keď bola založená prvá Slovenská republika. Na konci druhej svetovej vojny znovuobnovení spoločného štátu bolo Slovensko doslova ošklbané. Vtedy bol kurz slovenskej koruny voči protektorátnej (českej) 1 : 10. Keď spoločný štát opäť vznikol, tak slovenská koruna sa menila na československú v kurze 1 : 1 a deväťdesiat percent slovenského finančného majetku bolo zdefraudované. V roku 1992 prijatím ústavného zákona o delení federálneho majetku sme prvý raz vôbec niečo dostali. V skutočnosti sme boli ochotní podstúpiť riziko, že Slovenská republika nedostane z federálneho majetku ani halier. Pravda je však taká, že ak by federácia zanikla

autor) a o obrovské majetky Slovinci prišli tzv. delimitačnými protokolmi, ktoré podpisovali aj slovenskí ministri za VPN. Napríklad Československé aerolinie a československé loďstvo boli majetkom federálneho ministerstva dopravy. Príslušný federálny minister podpísal tzv. delimitačný protokol, ktorým delimitoval tieto podniky pod republikové české ministerstvo dopravy. A keď prišlo na delenie majetku, tak to už bol výlučne český majetok, nie federálny. Jediný majetok, ktorý sa delil nedotknutý, bola armáda. Nehnutelný majetok tiež nebolo jednoduché rozdeliť. Českí poslanci pôvodne chceli, aby všetky slovenské továrne, ktoré mali generálne riaditeľstvá v Čechách, pripadli Českej republike. Zabránilo tomu presadenie územného princípu, t. j. čo je na českom území, je české, čo je na slovenskom území, je slovenské. Preto považujem za úspech, že sa nám vôbec podarilo niečo získať.

• Nakoniec úspešné bolo aj prijatie ústavného zákona o zániku federácie 25. novembra 1992. Akými zárukami ste dokázali presvedčiť nerozhodných poslancov?

Záruky sme nedávali žiadne. Presvedčili sme ich tým, že je to historická príležitosť, ktorá sa už možno nikdy nezopakuje. Napríklad poslanci za SDĽ, ktorí nakoniec hlasovali za rozdelenie, si svoju politickú kariéru „zničili“. Snívanie o tom, že pri vstupe do EÚ rokovať bude federácia a potom tam vstúpia dva samostatné štáty, ako si to predstavoval Ján Čarnogurský, bola ilúzia. Najťažšie bolo presvedčiť českých poslancov. Ja som presvedčený, že hlavný psychologický zlom nastal, keď boli úplne šokovaní, že federálne zhromaždenie nebolo schopné ani po sedemhodinovom rokovaní naformulovať otázku pre referendum o štátoprávnom usporiadaní. Kľúčovú úlohu na českej strane zohral predseda ODS Václav Klaus a na slovenskej Vladimír Mečiar.

• Mnohí politickí oponenti vás kritizovali, že ste nevy písali referendum. Považujete tento krok za správny?

To hovoria tí, ktorí si Slovenskú republiku neželali. Vypísanie referenda bol nezmysel, pretože v bývalej ČSFR platil ústavný zákon o referende, že „republika, ktorá referendom vystúpi, automaticky sa zrieka akýchkoľvek nástupníckych nárokov“. To bola

MUDr. Štefan PAULOV vedel v rozhovújúúcich chvíľach, kde je jeho miesto.

veľmi vážna limitácia z majetkových a politických dôvodov, pretože by sme vôbec nemali žiadne politické krytie ani garantované štátne hranice. Keď sme ustanovovali ústavný zákon o zániku federácie, jeho súčasťou bola aj sukcesia medzinárodných zmlúv, t. j. že všetky zmluvy, ktoré podpísala Česká a Slovenská Federatívna Republika, automaticky budú platiť aj v Českej a Slovenskej republike ako v nástupníckych štátoch. Napríklad aj Trianonská zmluva, garantujúca našu južnú hranicu, automaticky pokračovala. Takže vystúpenie referendom by bolo samovražedné, keby prešlo, aj neprešlo. Rozpúťali by sa veľké emócie pri kladom aj zápornom výsledku, lebo vždy by bola veľká skupina spokojných a nespokojných. V súčasnosti môžeme vidieť, že referendum nie je akt akceptovaný medzinárodným právom a je len čisto vnútroštátny akt, a ako sa k tomu postaví okolitý svet, dobre môžeme vidieť v prípade Katalánska a Krymu. Mocnosť a svet si vždy vyberú to, čo sa im lepšie hodí. Referendum v bývalej ČSFR by preto nevyriešilo vôbec nič. Veľmi ho chceli českí poslanci, ako napríklad pán Zeman. V septembri 1992 inicioval rozpravu o referende. Rokovali sme o ňom sedem hodín a nakoniec sme sa nedohodli na otázke, ktorá by sa občanom položila.

• Je pre Slovensko spravodlivé, keď Česká republika používa dodnes štátne symboly bývalého Česko-Slovenska?

Ústavný zákon o zániku federácie obsahuje paragraf, ktorý hovorí, že „nástupnícke štáty nebudú používať symboly predchádzajúceho štátu“. Ako dobre vieme, Česi to okamžite porušili. Oni sa vyhovávali, že nemohli prijať ich pôvodnú českú vlajku, pretože bola totožná s poľskou. Ich rozhodnutie nie je nič iné ako porušenie zákona. Niektorí šikovní ľudia sa týmto problémom zaoberali a podarilo sa im vycísiť, že značka (vlajka; poznámka autora) bývalej Československej republiky má svoju cenu, ktorej sme aj my boli spoluvlastníci. Ak by sa na Slovensku našla seba-vedomá vláda, tak si môžeme uplatniť a žiadať od Českej republiky až päťdesiat miliárd českých korun (t. č. okolo dve miliardy eur; poznámka autora) ako odstupné, že používa protizákonne vlajku bývalého spoločného štátu.

• Aký je váš pohľad na dvadsaťpäťročný príbeh samostatného Slovenska?

Určite je to úspešný príbeh. Môj pohľad je pozitívny. My máme také príslovie, že po každej veľkej oslave príde bolesť brucha. Založili sme si štát a museli sme čakať, že prídu aj problémy. Všetky štáty v Európe a vo svete majú svoje vnútorné problémy. My sme vždy boli historicky zvyknutí nadávať na nejakú vrchnosť, sídliaču kdesi ďaleko – najskôr v Budapešti a vo Viedni, neskôr v Prahe či v Moskve. Dnes máme vlastnú slovenskú vládu, a keď nastane nejaký problém, tak sme si ho spôsobili sami. Musíme sa pozerať do budúcnosti a prijímať také kroky a rozhodnutia, ktoré budú prospešné pre celý národ.

V Rezníkovej rádiotelevízii sa zabetónovala problémová redaktorská klika

Verejnoprávna inštitúcia slúži verejnosti

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Ákú verejnoprávnu televíziu a rozhlas potrebujeme? Na túto tému koncom apríla diskutovali v relácii Večera s Havranom generálny riaditeľ RTVS Jaroslav Rezník, producentka Zuzana Mistríková, mediálny odborník a primátor Hlohovca Miroslav Kollár a novinár Pavol Múdry. Ak by sa televízia riadila jednoduchou definíciou verejnoprávnej, ktorú vyslovil Rezník, nemohla byť zostava diskutujúcich taká, aká sa objavila za okrúhlym stolom. Prečo? Lebo všetci traja predstavovali jednu malú časť verejnosti, kým ostatná, prakticky od roku 1998, dodnes nemá v RTVS zastúpenie.

Verejnoprávna podľa Rezníka znamená, že RTVS vysiela pre verejnosť, platená je verejnosťou a tiež je ňou kontrolovaná. Tieto slová povedal aj pred trinástimi rokmi na tlačovej konferencii a nie sú len jeho názorom. Táto koncepcia platí už dvadsaťosem rokov v štátoch Európskej vysielacej únie (EBU). No ak RTVS vysiela pre verejnosť, tak to má robiť pre jej celé spektrum, nielen pre tú časť, ktorá si obsadila verejnoprávne médium a zotrvačne v ňom pretrváva aj po výmene generálnych riaditeľov.

■ ROZDELENÁ SPOLOČNOSŤ

Spoločnosť na Slovensku politika výrazne polarizuje. Prispievajú k tomu nielen politici, ale i médiá. V pluralitnej spoločnosti to nie je problém, ale na Slovensku sa situácia vyvinula tak, že o pluralite médií sa prakticky nedá hovoriť. Tým viac sa vynára úloha pre verejnoprávne médiá. Ako teda plnia úlohu verejnoprávnej?

Ak by mala byť diskusia na tému, akú verejnoprávnu televíziu a rozhlas chceme, relevantná, museli by sa k nej vyjadrovať ľudia z rozličného politicko-spoločenského spektra. Koho však predstavovali Mistríková, Kollár a Múdry? Mistríková sa v deväťdesiatych rokoch zaradila k tvrdému jadrú VP. Počas druhej vlády Mikuláša Dzurindu pôsobila na Ministerstve kultúry SR ako generálna riaditeľka sekcie médií a audiovizie. Je

výkonnou riaditeľkou v konzultačnej spoločnosti PubRes, ktorá na strednej škole distribuuje propagandistický film Mečiar. Je aj jeho producentka. Kollár okrem toho, že je primátorom Hlohovca, v roku 2014 sa stal výkonným riaditeľom a členom správnej rady Inštitútu pre verejnú otázk. A Múdry bol zakladateľom súkromnej tlačovej agentúry SITA. V roku 2010 o médiách povedal: „Dnes, keď máme na Slovensku už všetky štandardné formáty médií a sformované mediálne prostredie, rovnako ako je to vo vyspelých demokratických krajinách, treba spustiť aj proces skvalitňovania tohto prostredia.“ Robí tak prostredníctvom stavovskej organizácie mediálnych predstaviteľov, ktorú na Slovensku založil. Ide o slovenský výbor IPI (International Press Institute), cez ktorý realizuje zjavne neslovenskú politiku. Ak teda zoberieme do úvahy pozadie týchto troch diskutujúcich, objaví sa ich zaujímavé zosieťovanie. Žiaľ, nie na prospech Slovenska, skôr naopak. A to smerom k domácej i zahraničnej populácii. Nehovoriac už o moderátorovi relácie, proti ktorému pravidelne protestujú mnohé národné inštitúcie a osobnosti. Jeho vzťah k národným témam vyjadruje titulok jedného z jeho článkov: Zvezostvovia z Matice...

■ VEDRÁ NUDY

Diskusia na takú závažnú tému, akou sú verejnoprávny rozhlas a tele-

vízia, bola miestami taká nudná, akoby v RTVS bolo všetko v najlepšom poriadku. Napokon Kollár poznamenal, že v porovnaní s okolitými krajinami fakt, že sedia v štúdiu, ešte je dobré znamenie. Ako pre koho. Pre tých, čo sa po roku 1998 dodnes usadili v RTVS a urobili si z neho hlásnu trúbu svojich záujmov, je každá požiadavka na objektivitu a pluralitu vo vysielení odrážaná ako nepredstaviteľný zásah do ich integrity. Veď Múdry to jasne povedal, „keď máme sformované mediálne prostredie, je načase pustiť sa do jeho skvalitňovania“. Čo mohol mať na mysli, keď mediálny priestor v roku 2010 bol takmer úplne vyčistený od alternatívnych médií? Keď sa práve takí ako Mistríková, Kollár a Múdry pričínili o systém, ktorý každý tzv. politicky nekorektný názor označí za konšpiračný? Veď práve tým nedávno argumentovali signatári otvoreného listu generálnemu riaditeľovi Jaroslavovi Rezníkovi: „Redaktori RTVS odmietajú, aby ich reportáže a diskusie umelo vyvažovali osoby, ktoré koketujú s dezinformačnými médiami, absentuje u nich expertíza na danú oblasť, prípadne sa netaja politickými ambíciami.“

■ OBRANA ÚTOKOM

Na Slovensku sa hovorí, že najlepšia obrana je útok. Mistríková sa k reorganizácii vo verejnoprávnom rozhlase a televízii v roku 2010, rea-

Generálny riaditeľ RTVS Jaroslav REZNÍK kritiku inštitúcie pod jeho vedením odmieta.

lizovanej vtedajším ministrom kultúry Danielom Krajcerom, vyjadrila veľmi zdržanlivo: „Počas dvoch týždňov urobil zmenu, to sa v slušných krajinách nerobí.“ Pritom išlo o absolútne politické ovládnutie RTVS vládou Ivetty Radičovej. Slovenskú televíziu so Slovenským rozhlasom zlúčili na základe zákona prijatého v skrátenej legislatívnej dobe, akoby išlo o bezpečnostné ohrozenie štátu. V podstate išlo o personálne ovládnutie oboch médií. Rozhlasu v tom čase šéfovala Miroslava Zemková, televízii Štefan Nižňanský. Zmenou zákona dosadili Zemkovú aj do televízie. Rovnako rýchlo nahradila koalícia dve mediálne rady – STV a SRO – Radou RTVS. Vládna moc išla tak ďaleko, že z deviatich členov rady pridelená až dve miesta zástupcom občianskych združení a žiadne opozícii. Predsedom Rady RTVS sa stal Kollár. Na televíznu obrazovku sa postupne presunuli lojálni ľudia z rozhlasu, ktorých spoločnou črtou bola nenávisť k vlastnému štátu a cirkvi.

Na Slovensku sa po roku 1989 z jednej novinárskej organizácie vyprofilovali tri. Ich zástupcovia by iste viedli zmysluplnejšiu diskusiu o fungovaní verejnoprávnych médií, do ktorých prakticky verejnosť nemá prístup. Po roku 1998 sa celkom z éteru vytratili kontaktné relácie, a už vôbec sa nediskutuje o pomernom zastúpení vlády, koalície a opozície vo vysielení, ako je to bežné napríklad v BBC.

Výber hostí do relácie o RTVS z jedného politického spektra bol tiež neprofesionálny, no len potvrdil dlhodobý trend v tejto inštitúcii. Tá opäť dokázala, že nie je verejnoprávna, lebo o tom, akú verejnoprávnu televíziu a rozhlas potrebujeme, nediskutovali odborníci z celého spektra spoločnosti. A nedá sa ani povedať, že na to ešte RTVS nedorástla, lebo do tohto stavu sa RTVS cielavedome zabetónovala. Aj pomocou IPI a podobných nevládných organizácií.

Prvé sfilmovanie úspešnej knihy Vydavateľstva Matice slovenskej o Alexandrovi Dubčekovi

Konečne film o významnom slovenskom politikovi

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Historická dráma Krátka jar, dlhá zima je prvý hraný film o významnej osobnosti našich dejín, ako aj vykreslením významnej dejinnej udalosti európskych dejín roka 1968. Konečne máme film o Alexandrovi Dubčekovi, konštatoval pre SNN jeden z prvých divákov na prvom premietaní filmu dubčekovec, matičiar prof. Ivan Lahuha. Je výostne potrebné túto tému približovať súčasným generáciám, povedal po prvom premietaní filmu pre SNN matičiar doc. JUDr. Pavol Pollák.

Oboch matičiarov citujeme aj preto, lebo boli vedno o. i. s Antonom Hykischom a so synom A. Dubčeka Milanom pred dvoma rokmi na stretnutí na matičnej pôde s autorom úspešnej knihy Alexander Dubček – Rok dlhší ako storočie Ľubošom Juríkom. Kniha je projektom Vydavateľstva Matice slovenskej, riaditeľa S. Muntágy a šéfredaktora I. Sokolíka. Práve na matičnej pôde oznámil autor Ľuboš Jurík, že dramaturgia RTVS pod vedením skúseného Romana Brata v ten deň prijala na základe knihy jeho námet na film. Jurík sa stal aj spoluautorom scenára filmu.

■ OBRAZ DOBY

Beseda sa konala pred dvoma rokmi na pôde matičnej Knižnice slovenskej štátnosti – a za tento čas pri nákladoch vyše jedného milióna eur kolektív tvorcov urobil všetko pre to, aby sa v tomto roku historických dátumov, teda aj polstoročia, ktoré uplynulo od udalostí v roku 1968, sprostredkoval televíznemu a filmovému divákovi obraz tej doby. Ako povedal režisér Laco Halama, išlo mu najmä o pohľad na Dubčeka ako človeka vo vypätej dobe, vo výseku udalostí niekoľkých dní okupácie, únosu čs. ústavných činiteľov a tzv. rokovani v Kremli. Dramaturg Roman Brat pre SNN povedal, že celý film je popretkávaný skutočnými dokumentárnymi zábermi, pretože ani po polstoročnom odstupe od dramatických udalostí roka 1968 sa

Hlavnú úlohu vo filme Dubček stvárnil Adrian JASTRABAN a náročnú postavu presvedčivo zvládol.

nedalo vybočiť z rámca známych faktov a tvorcovia ich pri komponovaní prvého hraného filmu museli rešpektovať. Zároveň chceli čo najväčšími divákovi z nových generácií, ktoré rok 1968 nezažili, dokumentárnymi zábermi zarámčovať hrané scény do reálií roka 1968.

Alexandra Dubčeka skvele stvárňuje Adrian Jastraban (* 1969), v ktorého rodine sa vzhľadom na pomery o roku 1968 nehovorilo a matka mu

až s odstupom desaťročí povedala, že jeho starý otec sa osobne poznal s Alexandrom Dubčekom. Ako pre SNN povedal, zo všetkých scén najproblematickejšia preňho bola scéna, ako Dubček skáče hlavičku na kúpališku v Santovke – tam tohto tvorca, ktorý doslova oživil osobnosť Alexandra Dubčeka, musel nahradiť kaskadér.

„Na to som si ozaj netrúfol,“ povedal mi v srdečnom rozhovore Adrian

Jastraban, ktorý mal v čase nakrúcania približne toľko rokov, čo Dubček v čase, keď skákal hlavičky do bazénov, pričom jedna sa stala prvou mediálnou senzáciou čs. tlače a prelomom – bola prvou uverejnenou neoficiálnou súkromnou fotografiou špičkového čs. predstaviteľa.

■ IŠLO O BYTIE

Inak sa zrejme budú pozerat' na film a vnímať ho generácie, ktoré to nezažili alebo to nie je súčasť ich rodinných príbehov, a inak tí, ktorí to všetko zažili takrečeno na vlastnej koži, povedal mi po premietaní Anton Hykisch, jedna z osobností, ktorá pykala za produbčekovské postoje. Prof. Ivan Lahuha, s podobným osudom, pre SNN zdôraznil: „Filmom sa spláca dlh, veď už dávno si nielen Alexander Dubček, ale aj iné výnimočné osobnosti zaslúžili filmové spracovanie; poznanie dejín posilňuje pocit vlastenectva, prináležitosti k vlasti. Film nám ukazuje dramatické chvíle, keď išlo o naše jestvovanie, o tvrdú geopolitickú realitu. Z toho pohľadu sa dnešné spory zdajú len ako hádky, škriepky o väčší kus koláča.“

Podľa prof. I. Lahuha tvorbe filmu pomohlo, že už doteraz vyšlo viacero čiastkových prác o A. Dubčekovi alebo krátkych dokumentárných filmov, výpovedí pamätníkov. Film sa pozerá dobre, je to svižný ľudský príbeh, v úzadí však zostávajú skutočnosti, čo vlastne spô-

sobilo príchod okupantov, prečo nás vlastne obsadila polmilionová armáda, čo spôsobilo ten obrovský zdvih, riavu občianskej spoločnosti a masového nadšenia. Film sa sústreďuje na kľúčovú epizódu, a to, či čs. predstavitelia podpíšu, alebo nepodpíšu tzv. moskovský protokol, ktorý mal určiť náš ďalší vývoj. Dubčekovi boli postavení pred morálnu dilemu, a to nie, či bude Pražská jar pokračovať, veď o tom vlastne už bolo rozhodnuté, rozhodla okupácia, ale o tom, či o tom, či sa niečo bude dať z pôvodných zámerov udržať hoci v oklieštenej forme, ako sa to napokon podarilo s presadením federalizácie štátu, i keď oklieštenou federáciou. Išlo o to, či sa k moci dostanú, alebo nedostanú nohsledi Kremľa, ktorí prahli po odplate, a tak sa dubčekovci rozhodli pre druhú možnosť – podpísať, povedal SNN prof. Lahuha.

■ PÁŠTOU DO STOLA

Ďalší pamätník a po dlhých desaťročiach priateľ Alexandra Dubčeka doc. Pavol Pollák konštatoval, že film vykreslil Dubčeka veľmi dobre, čiastočne ukázal kľúčové chvíle, zlomové chvíle dejín keď dubčekovci nemali inú možnosť len podpísať. Vo filme je aj scéna z Kremľa, keď v centre svetovej jadrovej veľmoci Dubček, vtedy vlastne zajatec, tresne pášťou po stole. Je to výrečná scéna príbehu – veď kto sa odvtedy z našich politikov odvážil urobiť to isté. No hlavným prínosom je, že sa to sprístupní novým generáciám, nech už budú hodnotenia odbornej kritiky akékoľvek, nové generácie majú možnosť podľa doc. Polláka vidieť to, čo zažili ich starí rodičia či rodičia. Vidia aj priamosť, charakter Dubčeka – keď si soviety chceli nechať ako vážna jedného člena delegácie Františka Kriegla, Dubček nepopustil, kým ho nevydali, a tým ho zachránil. To sa asi v Kremli zrejme nikdy predtým a ani potom nestalo...

BESEDNICA

Ako ťažká guľa „historického nevedomia“ sa so Slováckmi vlečie oficiálny pohľad na kľúčové udalosti a postavy našich dejín. Azda najironickejšie to vyjadril prozaik Pavel Vilikovsky vo svojej novele *Večne je zelený*. „Štefánik je pre Slovákov ako taká hračka. Pokiaľ poslúchajú, tak im vládcovia dajú Štefánika, aby sa trochu pohrali. Keď neposlúchajú, tak im Štefánika vezmú...“

Štúrovci a mládež

Tento ironický šlah platí aj pre ďalšie obdobia a historické postavy. Napríklad obdobie prvej Slovenskej republiky v rokoch 1939 až 1945 je už od čias pred novembrom 1989 zdeformované ideologicky determinovanými vtedajšími komunistickými historikmi. Po takzvanej „Veľkej nežnej“ sme trestuhodne premárnili šancu začať objektívny diskurz o spomínanom období a vlečie sa to v spoločenských vedách dodnes. Rovnako nie je ani zďaleka celistvý dejinný obraz generála Štefánika a vzťahov, ktoré vládli medzi slovenskou a českou politickou reprezentáciou pri vzniku prvej Československej republiky. No a lepšie na tom nie sú ani štúrovci. Večný paradox interpretácie dejín v slovenskom podaní sa prejavil aj u nich. Počas spomínanej ČSR sa neustále objavovali snahy najmä českých historikov marginalizovať štúrovský dejinný vklad, v neposlednom rade aj z proklamovaných obáv, aby to neiniciovало „autonomistické pohyby“ na vtedajšej politickej scéne. Jednoducho, kde sa v Čechách celkom prirodzene pestovalo „vlastenectví“, povedzme v prípade husitskej tradície, tak tam sa v prípade Slovákov objavoval „škodlivý nacionalizmus“, len čo sa spomenula štúrovská generácia.

Byť vlastencom na Slovensku bolo – či chceme, či nie – vždy rizikovým rozhodnutím. Nikedy aj s fatálnymi dôsledkami, ako nás dejiny učia v kauze „buržoázných nacionalistov“. Darma existujú stohy reálnych historických dokumentov o brutálnom maďarizačnom tlaku, o väznení národovcov, štátnom terore voči takzvaným panslavom, o násilnom odoberaní a pomáďarčovaní slovenských detí... Štúrovci sú prinajlepšom odsúvaní do polohy akýchsi rojkov a pomylených fantastov. V tom najhoršom prípade sa niektorí protislovenskí janičiari neostýchajú vyťahovať na nich faľošnú kartu údajného antisemitizmu. Opatrný optimizmus do budúcnosti však vnášajú napríklad akcie, akými bola tohtoročná Národná slávnosť v Devíne. Pod egidou Matice slovenskej a Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku vzniklo podujatie, ktoré pripravujú a tvoria mládež pre mladých. Štúrovci sa náhle objavujú pred nastupujúcou generáciou ako takmer ich rovesníci, mladí muži plní ideálov, búrliví, ktorým nie je cudzí mladý pátos rovnako ako láska či humor. A to je nesmierne dôležité. Slovenská mládež totiž zisťuje, že v okolitých európskych krajinách je nezanedbateľná societa mladých ľudí hrdých na vlastné dejiny a na historické postavy s týmito dejinami späté. No a tak môže svojim EÚ rovesníkom povedať – my máme štúrovcov!

Alexander GOCZ

Národná slávnosť na Devíne bola v rézii Matice slovenskej a Evanjelickej cirkvi a. v. Starobyľý hrad nad Dunajom omladol

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Výlet štúrovcov na Devín 24. apríla 1836 bol jedným z najvýznamnejších historicko-obrodeneckých podujatí slovenskej mládeže v procese národného uvedomovania v prvej polovici 19. storočia. Nie je preto náhoda, že práve Matica slovenská a v súčasnosti najmä Mladá Matica rozhodli sa pripomínať tento dôležitý dejinný medzník Národnou slávnosťou na Devíne. Tá tohtoročná sa konala, ako ináč, v utorok 24. apríla a dokázala, že je tu šanca vytvoriť priťažlivé podujatie nielen pre vlasteneckú mládež, ale pre všetkých, ktorým osud Slovenska leží na srdci.

Predseda Matice slovenskej počas príhovoru na devinskom brale.

Vedenie Matice spolu s evanjelickým farárom Jánom HROBOŇOM. M. GEŠPER (zľava), podpredseda M. NEMEC a v druhom rade M. SMOLEC, správca ustanovizne.

Študentkám Evanjelickej školy v Bratislave Martine a Barbare sa program páčil.

Kultúrny program pripravili študenti evanjelických gymnázií z Bratislavy, Banskej Bystrice a Martina.

Už po siedmy raz privítalo malebné devínske bralo na sútoku Dunaja a Moravy účastníkov matičnej Národnej slávnosti na Devíne, pričom tento rok sa k Matici slovenskej pridala aj Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku. Prejavilo sa to najmä v slávnostnom programe, o ktorý sa postarali študenti z Evanjelickej školy v Bratislave a Evanjelickej školy v Martine.

■ SLOVO NA ZAČIATKU...

Už hodnú chvíľu pred jedenástou hodinou bolo na Devinskom hrade, ale aj na parkovisku pod hradným bralom živo. Skupinky zahraničných turistov, už tradične najmä Japoncov, ale na počudovanie v ten deň aj Angličanov, nekompromisne prečísli slovenská mládež. Samozrejme, pohľady mužskej časti návštevníkov priťahovali najmä dievčence, medzi ktorými „hviezdili“ skupinky oblečené do štylizovaných krojov. Našincom dôvod zvýšeného počtu návštevníkov určite prezradili slovenské a matičné zástavy, turisti sa nad tým zrejme nepozastavovali, ale o to samozrejmejšie sa na slávnosti zúčastnili ako diváci. Ale k tomu sa ešte dostaneme...

Počasia bolo mimoriadne žilivé, a tak priestor pod vlastným vstupom na hrad, kde sa podobné slávnosti už tradične konajú, zaplnilo čochvíľa do dvesto prevažne mladých návštevníkov. Už tradične otvorilo Národnú slávnosť slovo Božie. Krátko ekumenickú liturgiu viedli bratislavskí predstavitelia troch cirkví – staromestský gréckokatolícky farár Rastislav Čížik, devínsky rímskokatolícky farár z Farského kostola Svätého križa Marián Gavenda a dúbavský evanjelický farár Ján Hroboň. Dalo by sa povedať, že každý z predstavitelov jednotlivých cirkví vložil do duchovného prologu slávnosti svoj vlastný vklad. Rastislav Čížik pre gréckokatolícku cirkev charakteristickými spevnými prosbami k Stvoriteľovi o požehnanie blížnych, dôstojný pán

Gavenda inšpiratívnym čítaním z Písma svätého a zástupca evanjelickej cirkvi Ján Hroboň pútať, v dobrom slova zmysle „svetskou“ kázňou vyzdvihujúcou štúrovcov s ich veľkým dejinným prínosom. Duchovno sa snúbilo s citlivým ľudským rozprávaním a na tvárach zúčastnených bolo vidieť, že ich to obhacuje. A verte či nie aj mladí ľudia na chvíľu zväzneli a nebola to vonkoncom hraná vážnosť.

■ KOPALA STUDIENKU

Turisti, ktorí v skupinkách prúdili hore pekne upraveným hradným vrchom až k výstupu na samotnú citadelu, nemohli obísť priestor pred archeologickou expozíciou, ktorý priamo pod pamätnou tabuľou na hradnom múre slúžil ako dejisko slávnostného programu. Určite si všimli, že dve piesne, ktoré v programe odzneli nedlho po sebe, boli hudobne totožné. Pre slovenských návštevníkov to však určite nebolo ničím zvláštnym. Po úvodnej hymne Slovenskej republiky Nad Tatrou sa blýska zaspevali študenti z Evanjelickej školy v Banskej Bystrici aj pieseň Kopala studienku, na ktorej melódiu, ako vieme zo stredoškolských lavíc, napísal Janko Matúška v pamätnom roku 1844 text našej súčasnej hymny. Keď už spomíname program slávnosti, tak okrem spomínaných študentov z Evanjelickej školy v Banskej Bystrici sa doň zapojila aj mládež z Evanjelickej školy v Bratislave a Evanjelickej školy v Martine. Zaznel staroslovenský Otčenáš, verše štúrovských klasikov a študenti si pripravili aj dramatické pásmo či veršované životopisy štúrovcov, ktoré predviedli v ľudovom odevu, prispôbenom modernej dobe. Skrátka, program tohtoročnej Národnej slávnosti na Devíne ukázal, že Mladá Matica má dostatočné umelecké kapacity na to, aby dokázala pripraviť pestré kultúrne podujatie. Má to ešte jednu nezanedbateľnú výhodu. Študenti, ktorí tvorili podstatnú časť diváckeho auditória, citlivo vnímajú výkony svo-

jich rovesníkov a určite v nejednom z nich to vzbudí rozhodnutie zapojiť sa v budúcnosti do programu.

■ NÁVRAT K TRADIÍCII

Podľa organizátorov prestala byť Národná slávnosť na Devíne masovým podujatím a nadviazala svojou dramaturgiou na štúrovskú tradíciu, ktorá je spojená so študentmi bratislavského lýcea. Pred sto osemdesiatimi dvoma rokmi sa v Devíne potajme zišli študenti, aby pod vedením nášho najznámejšieho národovca Ludovíta Štúra deklarovali právo na sebaurčenie slovenského národa.

„Práve štúrovská generácia stála za kodifikáciou spisovnej slovenčiny i Slovenským povstaním. Výsledkom jej politických snáh je však aj vznik prvej Československej republiky. Štúrovci sú inšpiratívni viac, než by sa dnes zdalo, pretože svoje pôsobenie poňali naozaj komplexne. Týkalo sa nielen vtedajšej vedy a literatúry, ale tiež politických prejavov, novin či samotnej kodifikácie slovenského jazyka. Toto všetko je obsiahle dedičstvo, ktoré nasledujúca generácia už asi neprekonalá,“ povedal hlavný organizátor podujatia a zároveň prvý podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska.

A čo na celú akciu hovorili študenti? Zaujala ma dvojica dievčat so zástavkami Matice slovenskej v rukách, ktoré so záujmom sledovali dianie pod pamätnou štúrovskou tabuľou. Najprv som sa spýtal, či ich môžem odfotografovať a potom sme sa dali do reči. Martina a Barbara sa študentky Evanjelickej školy v Bratislave. Program sa im páčil a ako mi prezradili, účinkovali v ňom aj ich spolužiačky.

„Štúrovci museli byť celkom fajn chalani,“ povedala s úsmevom Martina, keď som sa jej spýtal, ako hľadá na tieto zdanlivo „kamenné“ historické postavy. „Máme tu kamarátku Sarah z Írska a chceme sa jej pochváliť, že aj Slováci majú zaujímavú históriu,“ dodala Barbara a napokon prezradila, že na Devín ju zobrali aj preto, lebo deň

predtým im na hodine angličtiny rozprávala o histórii Írska s celkom prirodzeným nehraným vlastenectvom a na obe dievčatá to urobilo dojem. Zrejme aj to je jedna z ciest, ako v našej mládeži pestovať vlastenectvo, niektorými intelektuálnymi kruhmi takmer zatracované ako relikv, ktorý nemá v modernej Európe miesto.

■ TADE JE CESTA

Spomenul som vlastenectvo. Považujem za veľmi dôležité, že počas celej slávnosti sa zdôrazňoval odkaz štúrovcov pre súčasnú mládú generáciu. „Pôsobenie štúrovcov v národe a spoločnosti sa začalo približne vo veku týchto stredoškôľakov. Som nesmierne hrdý, že dnes je medzi nimi aj mnoho mladých matičiarov. Odkaz štúrovcov spočíva v ich pribojnosti, udržaní národného charakteru, pestovaní svojich dobrých vlastností, ktoré dali v prospech spoločnosti. Myslím si, že toto je aktuálne aj v súčasnosti, keď potrebujeme osobnosti, ktoré budú náš štát a spoločnosť posúvať vpred,“ uviedol predseda Matice Marián Gešper a dodal, že v každom čase treba formovať národno-politické a spoločensko-vedecké elity, ktoré sú rozhodujúcimi zložkami v modernizácii Slovenska aj Európy ako takej. Symbolicky to uviedol práve na Devíne, ktorý priťahuje pozornosť vlastencov už od čias Uhorska.

Tohtoročná vychádzka študentov na Devín nadviazala na národno-emanicipačnú tradíciu slovenských študentov aj v súvislosti s dvadsiatym piatym výročím vzniku samostatnej Slovenskej republiky a s ďalšími „osmičkovými“ výročiami. Aj záver slávnosti bol inšpiratívny, a to najmä pre mladých účastníkov. Z Devínskeho hradu sa presunuli do známej devínskej reštaurácie U Srnčika. Tam celú akciu uzavrel kultúrno-zábavný program s hercom Michalom Kubovčíkom a prednáška o významných slovenských výročiach matičného historika docenta Ivana Mrvu.

Výrazná osobnosť slovenskej kinematografie Dušan HANÁK oslávil osemdesiatku Filmár, čo svojim snímkam prepožičiava dušu

Alexander GOCZ – Foto: archív autora

Málokto režíser sa môže pochváliť tým, že jeho filmy ležali roky v komunistických trezoroch, aby po tom, ako sa dostali na filmové plátna, zožali úspechy a hlavné ceny na najprestížnejších medzinárodných festivaloch. V dokumente *Obrazy starého sveta* stíhol zaznamenať odchádzajúci svet, v *Papierových hlavách* zachytil vzťah občana a totalitnej moci. Režíser jubilant, ktorý svojim dielom a pedagogickou prácou azda prispel k tomu, že sa film na Slovensku opäť prebúdzá k životu – Dušan HANÁK.

Internetová encyklopédia sa pri danom hesle začína vetou: Dušan Hanák je významným slovenským režisérom a dôležitým reprezentantom slovenskej či československej kinematografie v zahraničí. Takmer všetky svoje filmy natočil období 1965 až 1980. V rokoch 1981 až 1996 to boli už len dve krátkometrážne dokumentárne a tri celovečerné snímky. Niektoré Hanákovy filmy, ktoré vznikli v období 1965 až 1980, sa v Česko-Slovensku nesmeli premietiť ani predávať do zahraničia. Napriek týmto prekážkam bol však v kultúre stále prítomný. Miera súhlasu či odporu predstaviteľov socialistického štátu sa voči jeho dielu menila.

PRVÝ FILM

Dušan Hanák sa narodil 27. apríla 1938 v Bratislave, kde vychodil základnú a strednú školu. Na pražskú FAMU sa dostal až na druhýkrát a absolvoval ju v roku 1965 pod vedením Bořivoja Zemana. V rokoch 1964 až 1991 pôsobil ako režisér a scenárista v Slovenskej filmovej tvorbe v Bratislave, kde najprv svoj talent uplatňoval v Štúdiu krátkych filmov, neskôr v Štúdiu hraných filmov. Do filmového sveta Hanák vstúpil krátkomet-

Ružové sny – jeden z azda najúspešnejších slovenských filmov.

ráznymi snímkami ako *Alcron* (1963), *Šest otázek pro Jana Wericha* (1964), *Výzva do ticha* (1965) alebo *Přišel k nám Old Shatterhand* (1966). V oblasti celovečerného filmu debutoval hranou snímkou *322* (1969). Na 19. MFF v Mannheime zaň získal Grand Prix. Vo filme rozpráva o vážne chorom človeku, ktorý prehodnocuje svoj život a stretnutia s blízkymi i cudzími ľuďmi. Režíser tak vytvára obraz o spoločnosti plnej nádeji i dezilúzií.

V roku 1972 nakrútil Hanák jeden z najúspešnejších slovenských dokumentov *Obrazy starého sveta*, ktorým sa inšpiroval piatimi fotografickými cyklami Martina Martinčeka.

Film o starých ľuďoch, zdanlivo živiariach na okraji ľudskej spoločnosti, bol pätnásť rokov uložený v trezore. Do distribúcie sa dostal až v roku 1988. *Obrazy starého sveta* sú ovenčené takmer tridsiatimi cenami. Okrem iných získali Cenu asociácie filmových kritikov v Los Angeles ako najlepší dokumentárny film či Cenu Pala Bieliky. V sedemdesiatych rokoch Hanák nakrútil aj krátke filmy *Deň radosti* (1972) a *Let modrého vtáka* (1974).

POŠTÁR A CIGÁNKA

Do zlatého fondu slovenskej kinematografie prispel Dušan Hanák tiež hraným filmom *Ružové sny* (1976).

Jubilujúci filmár a fotograf Dušan HANÁK.

Hlavnú úlohu poštára Jakuba a cigánky Jolanky zveril dvojici Juraj Nvota a Iva Bittová. U oboch išlo o filmový debut. Snímke to však na kvalite neubralo, práve naopak. V roku 1978 ju ocenil Zväz slovenských dramatických umelcov a Slovenský literárny fond. Dušan Hanák využil herecký talent Juraja Nvotu i pri nakrúcaní filmu *Ja milujem, ty miluješ* (1980). Podobne ako *Obrazy starého sveta* ani táto snímka nebola pre diváka počas minulého režimu vhodná. Do kín sa dostala až deväť rokov po vzniku. Dôvodom bolo absurdné rozhodnutie o „ošklivosti všetkých postáv a pochmúrnosti ladenia“. V Berlíne sa však film zapáčil a získal Strieborného medveďa (1989). K Hanákovým posledným hraným filmom patrí psychologická štúdia o hľadani životných hodnôt *Tichá radosť* (1985), v ktorej si zahrli Magda Vášáryová, Jiří Bartoška či znova Juraj Nvota. V roku 1990 Hanák nakrútil film *Súkromné životy*. Dušan Hanák má na filmovom konte zapísaný ako posledný dokument *Papierové hlavy* (1995), v ktorom sa zaoberá vzťahom totalitných režimov a občana. I tento film

zožal ocenenia po celom svete. Na MFF v San Franciscu získal cenu Golden Spire, na Slovensku cenu Igric a na festivale Febiofest cenu Kristián.

SILA FOTOGRAFIE

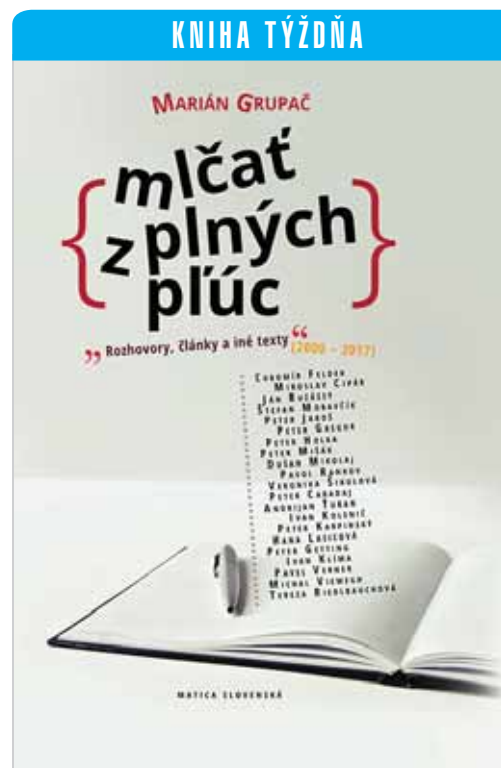
Hanákovy filmy prinášajú oslavu víťazstva človeka nad sebou samým, víťazstva mravnosti a citu nad životnými podmienkami. Postavy hľadajú silu prekonať to, čo ich obmedzuje, čo bráni splneniu ich túžob, snov a citov, pričom Hanák využíva overené dokumentaristické postupy. Tie autor uplatňuje aj v ďalšom póle svojej tvorby – vo fotografii. V roku 1999 vydal knihu *Záznamov a fotografií* pod názvom *Slepec a nahá slečna*, pričom podľa Hanáka nie je veľký rozdiel robiť filmy alebo sa pozerat' okolo seba a vyberať si motív.

„Fotografia ako taká je statická, ale má v sebe tú silu, že v jednom okamihu môže povedať viac ako filmová sekvenca.“ vysvetlil svoj postoj k umeniu fotografie autor. Pred trinástimi rokmi Dušan Hanák v rozhovore s Tinou Čornou vyslovil niečo, čo by sme mohli nazvať diagnózou dneška.

„V minulom režime nám asi chýbala odvaha, dnes sa nám vytráca duša. Každý človek a každé spoločenské telo má našťastie dušu. Alebo sa to zmenilo? Kto nám kradne dušu? To nezaujímajú politikov, investigatívnych novinárov ani odborníkov na značkové oblečenie. Nevedia, že duša je značka kvality. Úbytok kvality a duchovnosti je priamo úmerný úbytku identity. Aj intelektuáli mlčia, i keď vedia, že sme z jedného materialistického marazmu plynulo prešli do iného druhu materializmu. Začínáme sa mať lepšie, ale čosi podstatné nám chýba. Väčšina ľudí slúži komercii a nahovára si, že manipulovaní boli len v minulom režime.“

Marián Grupač: *Mlčať z plných pľúc*, Vydavateľstvo Matica slovenskej, Martin 2018

Šanca na náruživé ponory do tvorivosti

Každý milovník kníh si je veľmi dobre vedomý, že text, do ktorého sa viac či menej náruživý ponára, má svojho tvóritel'a, podobne ako svet, ktorý ho obklopuje. Pokiaľ otázku stvorenia sveta riešia náboženské, filozofické, prípadne vedecké učenia, otázku stvorenia knihy riešia literárno-kritické úvahy, prípadne rozhovory s autormi. Prvé menované sú však obvyčajne určené len pre odborníkov, zatiaľ čo dobre urobený rozhovor s autorom je lahôdkou pre každého čitateľa.

A to je aj prípad najnovšieho opusu Mariána Grupača s názvom *Mlčať z plných pľúc*. Ide o knihu rozhovorov s osobnosťami slovenskej literatúry a umenia, ktorá je doplnená aj množstvom esejí a recenzií. Dielo výstižne dokresľuje obraz slovenskej kultúry na začiatku 21. storočia, mapuje literárne dianie, nevyhýba sa však ani témam etiky, umenia či kultúry v širšom kontexte. Najdeme tu neformálne vyznania oslovených tvórcov, ostré glosy a intenzívne sondy do súčasného diania, ktoré oslovujú nielen odborníkov, ale i širšiu čitateľskú verejnosť. Zárukou, že sa čitateľ určite nebude nudiť, sú už mená protagonistov obsiahnutých v knihe. Od básnika, prozaika a prekladateľa Ľubomíra Feldeka cez kultového Petra Jaroša až po provokatívneho Ivana Koleniča či hlbavého Petra Cabadaja nájdeme v tomto diele aj vyznania originálnej Veroniky Šikulovej, kultovo komerčného Michala Viewegha zo susedných Čiech či ironického a, bohužiaľ, už nebohého Petra Gregora. Skrátka, kto má vzťah k slovenskej literatúre a je zvedavý na pohľad do jej zákulisia, ten by nemal váhať a čím skôr sa poobzerať po knihe *Mlčať z plných pľúc* od Mariána Grupača. Autor ako „multižánrový“ básnik, prozaik a literárny vedec v nej dokazuje, že sa vie pozrieť tvorivosti na zúbky a podať o tom šarmantnú správu.

(mab)

MEDAILÓN

Existujú autori, ktorých celoživotným údelom je hľadať prieniky medzi jednotlivými vednými odbormi a na základe toho prinášať nové, často provokatívne hypotézy. Aj keď bývajú občas trňom v oku čitateľom zavedených poriadkov, pre ďalší vývoj vied sú veľmi potrební. Medzi takých autorov patrí aj filozof a historik VIKTOR TIMURA.

Viktor Timura sa narodil 14. apríla 1938 v Gregorovciach v okrese Prešov. Do základnej školy chodil v rodisku a po jej skončení v roku 1953 nastúpil do Vojenskej školy Jána Žižku v Bratislave, kde v roku 1956 zmaturoval. V rokoch 1956 až 1959

Filozof a historik, najmä však literát

študoval na Vojenskom učilišti v Lipníku nad Bečvou a vo Vyškove na Morave. Po absolvovaní školy do roku 1967 bol príslušníkom výsadkového vojska v Prešove, Holešove a Prostějove. V rokoch 1967 až 1971 študoval v Prahe a Bratislave filozofiu, estetiku, teóriu a dejiny kultúry a umenia. V rokoch 1971 až 1982 pôsobil v Ústrednom dome armády v Prahe a na odlúčenom pracovisku v Bratislave, v rokoch 1982 až 1992 na historickom pracovisku Personálnej správy Federálneho ministerstva obrany s pôsobnosťou v Bratislave. Vojenskú kariéru ukončil ako náčelník oddelenia kultúry na Ministerstve obrany SR (1993 až 1995) v hodnosti plukovníka. Viktor Timura publikoval v odborných časopisoch množstvo štúdií z oblasti filozofie, kulturológie, estetiky, histórie a literárnej kritiky. Medzi najvýznamnejšie patria tie, v ktorých sa zaoberal Jánom Kollárom či Ľudovítom Štúrom. Je aj jedným zo spoluautorov vedeckej publikácie *Dejiny filozofického myslenia na Slovensku* (1987) či autorom knihy *Slovenske kontinua* (1991). Medzi jeho zatiaľ ostatné práce patrí dielo *Zamĺčané dejiny* (2014), v ktorom autor analyzuje poznatky historických vied a ponúka iný pohľad na slovenskú, slovácku a európsku minulosť, ako sme ju doteraz vnímali, a kniha *Dávnoeká Európa* (2016).

Viktor Timura oslávil v týchto dňoch jubileum osemdesiat rokov. V mene redakcie mu srdečne blahozeláme!

(mab)

HUMORESKA

Mám priateľa režiséra, ktorý je mimoriadne v živote zbehlý. Našinec by povedal, že má okrem spomínanej réžie vyštudovanú psychológiu, ekonómiu a o politológii ani nemriav, lebo tú u nás podľa všetkého ovládajú už maturanti a len duchom slabší jediní ju chodia aj študovať na voľajakú okresnú fakultu. Minule sa napríklad ktorýsi zo štangastov zamyslel nad tým, prečo naši čelní politickí predstavitelia majú často na záberoch v televízii na tvárach niekoľkodňové strnisko. Vilo nám bystro analyzoval celý jav. Po prvé, národ vidí, že naša politická verchuška pracuje pre

blaho nás plebsu, čo jej sily stačia, a na holenie im už tie sily akosi nestačia. No a bystré žienky na prvý pohľad zaregistrujú, že jesto ešte testosterónu v tých

si reštauráciu, kde sedí, dajme tomu, dvadsať hostí. Príde dovnútra štvorica, sadne si k stolu a nazrie do jedálneho lístka. Vzápätí sa patrične hlasne začne doža-

stoloch len prekvapene vyvalujú oči. Väčšinou sú to stáli návštevníci a k práci kuchára nemajú vážnejšie pripomienky. Pravdou je, že minule nebol ten guľáš práve

ani len tip na nového kuchára. Vykrikujú svoj palacinkový argument tak hlasno, až zneistili aj poniekotých stálych hostí.“

Vilo došiel vo svojom rozprávaní až potiaľ, a my sme začali hádať, či ten jeho film bude komédia, absurdná dráma či len obyčajná konina. „Počkajte, nech dorozprávam scénu,“ nedal sa Šalamún. „Napokon sa ukáže, že tým hosťom vôbec nešlo o palacinky či o nebohého kuchára. Išlo im o to, aby narobili patričný bordel, odplašili hostí a najmä majiteľa, ktorý by napokon celú reštauráciu predal konkurenčnej nadnárodnej sieti reštaurácií. Takže ten film bude taký zo života.“

Marek DANKO

Ked' život vysvetľuje rozhradený režisér

juncoch, takže by bol z nich aj v posteli dáky ten chosen.

Aj minule, keď sa reč krútila okolo zhromaždení na námestiach, z ktorých sa pomaly, ale iste stáva náš folklór každodenný, prispel Vilo svojou troškou do mlyna. „Pozrite sa, chlapi,“ začal svoj príspevok do diskusie. „Chystám teraz film a tam bude jedna kľúčová scéna. Predstavte

dovať pozornosti. Reku, dali by si palacinky, ale žiadajú tu a teraz hneď odvolať kuchára a nahradiť ho iným. Nemajú totiž dôveru, či ten chlapík v kuchyni vie správne a podľa ich chuti uklochníť spomínané palacinky. Oni síce nevedia, ako varí, ostatne sú tu prvý raz, ale kuchárovi nedôverujú, a basta. Ten musí byť odvolaný, ináč budú robiť štabarc. Ostatní hostia pri

najvydarenejší, ale to plánovali prerokovať s majiteľom reštaurácie niekedy nabadúce. Ten len stojí vo dverách privolaný čašníkom a pozerá ako teľa na nové vráta. Lepšie povedané, ako teľa na štvoricu hostí, ktorá sa intenzívne dožaduje odvolania a výmeny kuchára bez toho, aby mali čo i len dunstu o práci v kuchyni. Ba dokonca, ako sa ukázalo, nemajú

Spomienka na nezabudnuteľného slovenského speváka a herca Františka Krištofa VESELÉHO

Umelecká hviezda prvej veľkosti

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

História slovenskej populárnej hudby nie je taká bohatá, ako je to v okolitých európskych štátoch. Príčiny sú logicky zdôvodniteľné. Prakticky až do vzniku prvej Československej republiky v roku 1918 bola slovenčina, a teda aj slovenské umenie v oficiálnej ilegalite. Neexistovali slovenské kultúrne inštitúcie a s výnimkou ľudovej hudby nezaznela na verejných miestach ani slovenská pieseň. Keď prišla zmena, objavil sa okrem iných aj mladý muž, ktorý sa ako prvý stal takpovediac populárnou hviezdou svojich čias. Bol ním spevák, herec a režisér František Krištof VESELÝ.

Dedinka v údolí, Jaj, Zuzka, Zuzička, Ja som optimista... Tieto pesničky sú známe dokonca aj dnešným tínedžerom, najmä posledne dve menované, ktoré vzali na milosť aj súčasné rádiá, pravdaže v modernom aranžmáne. Ich pôvodný interpret František Krištof Veselý je už známy pomenej. Stratil sa v bludisku súčasného šoubiznisu, nahradili ho rýchlokvasené produkty, nazývané čert vie prečo „celebrity“, a pritom bol to práve František Krištof Veselý, ktorý v tridsiatych rokoch udával tón celej vtedajšej smotánke. Podľa neho sa muži obliekali, za ním vzdychali ženy, a keď bol na svojom pravidelnom vystúpení vo vtedy módnom kúpeľnom mestečku Piešťany, tak práve tu nadšení obdivovatelia vypráhli z kočiara kone, aby svoj idol mohli ťahať po dnešnej Winterovej ulici osobne.

■ ZÁHORIE A BUDAPEŠŤ

František Krištof Veselý sa narodil 12. apríla 1903 v kráľovskom meste Skalica. Jeho otec odišiel za prácou do Ameriky ešte keď bol František malý a domov sa už nikdy nevrátil. Jeho mama sa druhýkrát vydala za továrnik Krištofa z Budapešti a odišla s ním do metropoly Rakúsko-Uhorska. Keďže nevlastný otec nemal o malého chlapca záujem, tak ho vychovávali rodičia jeho mamy Kotekovci a Skalica sa stala mestom jeho detstva. Spoznal sa tu s Jankom Blahom, ktorý bol od neho starší o dva roky a neskôr sa stal známym slovenským operným tenorom. Spolu spievali v skalickom

Oldřich NOVÝ a František Krištof VESELÝ v komédii Dědeček proti své vůli (1939).

cirkevnom zbore a ostali priateľmi po celý život. Keď mal František sedemnásť rokov, zomrel mu nevlastný brat v Budapešti a on sa vybral za mamou. V Budapešti ho jeho nevlastný otec adoptoval a František začal používať meno – František Krištof Veselý. V Budapešti začal ako zborista spievať v Budapeštianskom operetnom divadle a popri štúdiu gymnázia vyštudoval v rokoch 1921 – 1923 štátnu hereckú školu. V roku 1930 začal vystupovať vo viacerých maďarských mestách – Segedíne, Debrecíne, Rábe, Miškovci... Tu sa kryštalizovala jeho istota a profesionalita na javisku a schopnosť očariť diváka, samozrejme najmä nežné pohlavie. Práve v Miškovci sa František zoznámil so svojou manželkou Gizkou, zobrali sa a mladý nádejný herec dokonca získal miesto v Kráľovskom divadle v Budapešti.

V roku 1931 na základe listu a odporúčania Janka Blaha prišiel František do Bratislavy. Za sólistu operetného súboru Slovenského národného divadla ho angažoval vtedajší riaditeľ Antonín Drašar. Z operetného sólistu sa stal aj režisér. Úspešný bol najmä v Dusíkových operetách: Keď rozkvitne máj – réžia 1938, Modrá ruža – 1939, Pod cudzou vlajkou – 1940, Turecký tabak – 1941, Osudný valčík – 1943. Ako sólista operety SND hosťoval F. K. Veselý aj v Čechách, kde bol A. Drašar umeleckým poradcom pražskej Modernej operety v Karlíne. Vďaka tomu slovenskí speváci ako Štefan Hoza i F. K. Veselý účinkovali tiež v Prahe a stali sa hviezdami aj vo filme. Veselý do roku 1941 odohral v českých filmoch jedenásť úloh po boku najznámejších hercov. Od roku 1940 opäť pôsobil ako sólista a reži-

sér operety v Slovenskom národnom divadle. Veselá vdova, Rose Mary, Poľská krv, Zem úsmevov, Paganini, Gróf z Luxemburgu, Čardášová princezná, Netopier, Bellarosa boli tituly, v ktorých bol hviezdou. Bol aj režisér a hlavným predstaviteľom operiet Gejzu Dusíka, ktorých libreto a texty piesni vytvoril iný rodený Záhorák Seničan, Dusíkov dvorný libretista Pavol Braxatoris. A ešte jeden veľmi dôležitý aspekt jeho speváckeho umenia musíme spomenúť. František Krištof Veselý patrí k zakladateľom a vynikajúcim osobitým interpretom zlatej éry slovenskej tanečnej piesne, najmä v predvojnovovej ére slovenských šlágrov. V archíve Slovenského rozhlasu je viac ako dvestopäťdesiat jeho piesní.

■ POVOJNOVÉ ROKY

Popri vystupovaní v maďarskom alebo slovenskom divadle hosťoval F. K. Veselý aj v českých divadlách. Svoju prvú filmovú rolu stvárnil v roku 1936 v komédii Uličnice a okrem hrania v tomto filme aj spieval. Po druhej svetovej vojne, keď sa opereta dostala do nemilosti, bol F. K. Veselý spoluzakladateľom Novej scény a medzi rokmi 1946 – 1951 pôsobil ako šéf súboru nazvaného Hudobná komédia Novej scény. Za to obdobie tam odohrali tridsaťšesť diel inšpirovaných známymi činohernými titulmi a piesňami domácich autorov. Pre zaujímavosť uvedme, že len piesni skladateľského tandemu Gejza Dusík – Pavol Braxatoris naspieval nie menej ako dve desiatky. Mnohé sa zachovali na

František Krištof VESELÝ má stále svojich verných fanúšikov.

platniach a sú medzi nimi aj šlágre, ktoré patria medzi najobľúbenejšie u nás i na začiatku tretieho tisícročia. Sú nimi napríklad Dve oči neverné, Mám ja klavír, Keď rytmus volá, Tak smutno mi je bez teba, Keď harmonika tiško znie, Široká cestička, Modrá ruža, Tak nekončne krásna, Nie som ja ešte taký starý, Ja som optimista a mnohé iné.

František Krištof Veselý svoj hlas spojil s piesňami najvýraznejších skladateľov tridsiatych a štyridsiatych rokov – Gejzu Dusíka, Karola Dušana Pálku či Karola Elberta. Pre speváka to bola obojstranne výhodná dohoda. Pokým on im vďaka peveckej elegancii so štipkou maďarského prízvuku vdychol život, autori mu zaručili nesmrteľnosť. Pieseň ako Jaj, Zuzka, Zuzička, Skôr než odideš či Len bez ženy, môže byť človek blažený poznačili celú epochu slovenskej populárnej hudby. Jeho piesne prespieval v mimoriadne úspešnej nahrávke Ja som optimista aj Milan Lasica. Na sklonku mimoriadne plodného života bol F. K. Veselý najmä legendou pripomínajúcou gavalierske časy našej operety a populárnej hudby. Zomrel 13. marca 1977 v Bratislave, kde je aj pochovaný.

Útek dvoch slovenských Židov Vrba a Wetzlera z koncentráku v Osvienčime

Šokujúce svedectvo pre celý svet

Už v roku 1943 sa v Európe šírili správy o tom, že koncentračné tábory, ktoré Nemci vybudovali na svojom území, v Rakúsku a najmä na území okupovaného Poľska, nie sú len pracovnými tábormi pre Židov a antifašistov ani tábormi vojnových zajatcov. Šepkalo sa, že koncentráky sú „továrne na smrť“. Nech bola vojna akoukoľvek krvavou drámou a nech by bola Európa privykla na hrôzy bojov, kobercové bombardovania a všetky následky najväčšej vojny v dejinách, hrôzám koncentrákov sa nechcelo veriť...

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Museli prísť dvaja muži – mladí slovenskí Židia, aby o tom pekle podali osobné svedectvo. Boli to devätnásťročný Rudolf Vrba a dvadsaťsedemročný Alfréd Wetzler. S pani Wetzlerovou, vdovou po Alfrédovi, som bol roky sused, stretávali sme sa, keď na Vazovovej, Krížnej či Blumetálskej ulici v Bratislave dakedy po ruskej okupácii chodila so psikom. Obaja sme boli vtedy v sedemdesiatych rokoch vyhodení z novin. Ona rovno pred dôchodkom.

■ DVA ANTIPÓLY

Neraz sme sa k tomu neuveriteľnému zázračnému príbehu, ktorý jej nebohý manžel zamlada prežil, vracali. Skúsím po rokoch vytvoriť z jej spomienok aspoň krátku obrazovú drámu...

Tí dvaja mladí muži boli vrah na prvý pohľad absolútne rozdielni. Mladší z nich – Rudo Vrba z Topoľčan, bol urastený chlap, ešte skôr chalan ako muž, nebojácny a rozhodný. S útekem už mal skúsenosť. Keď ho pre pôvod vyhodili z gymnázia, pokúsil sa utiecť do Anglicka. Chytili ho a šupli do zberného tábora v Novákoch (po vojne bol zasa komunistickým pracovným táborom pre ženy – možno ho poznáte z filmu

Auschwitz-Birkenau (Osvienčim) je trvalým mementom zvrátenej ideológie a vojnových hrôz.

Tábor padlých žien). Trochu síce frajer, trochu búrlivák, čo mu však nakoniec k veku a postave aj pasovalo. Druhý – Fredo, pochádzajúci z Trnavy, bol z chudobnej rodiny, živil sa ako robotník v tehelni, bol nenápadnejší, skromný až hádam utiahnutý, ale oveľa rozvážnejší. Istotne nielen preto, že bol starší – mal to jednoducho v povahe. Možno práve vďaka tejto ich rozdielnosti sa im ten husársky kúsok a vlastne aj historický precedens podaril.

Rudo Vrba denne Fredovi Wetzlerovi opakoval pesničku, že v tábore nemieni skapať, aj keby ho

mali pri úteku rozstrieľať na rešeto. Jeho rozhodnutie bolo také pevné, že ním napokon nakazil aj racionálnejšieho staršieho kamaráta. A tak obaja čakali na vhodnú príležitosť.

■ POSLEDNÝ IMPULZ

Obaja si v koncentráku žili, ak sa dá v týchto podmienkach také slovo vôbec použiť – slušne. Rudo Vrba dokonca po panský – štrnásť hodín denne triedil židovský majetok: vybaloval kufre, tašky a uzličky, zapisoval „tovar“ a ukladal ho do presne špecializovaných a oddelených skladov, označujúcich ich aj „triedou hod-

WETZLER Alfréd
Väzenská číslo 29162
Narodený 10.5.1918
v Trnave
zomrel 8.3.1988
v Bratislave.

ROSENBERG Walter
(Budafal VÉBA)
Väzenská číslo 44070
Narodený 11.6.1924
v Topoľčanoch
zomrel 22.3.2006
v Vancouveri.

noty“. Fredo Wetzler mal ošklivejšiu prácu: viedol matriku plynových komôr, z ktorej vychádzali mŕtvoly ako z fabrického pásu, a márnice, v ktorej končili väzni, čo umreli na vysilenie alebo vekom. Dohodnúť sa mohli len na priči v baraku.

Rozhodujúci okamih nastal, keď sa večer dozvedeli, že musia pracovať nadčas, lebo ráno ide veľká skupina väzňov stavať za doterajšie ohrady a elektrinou napustené drôty nové objekty pre tisíce ďalších obyvateľov Osvienčimu. Masovo ich začali priväzovať za Maďarska. To bola podľa Vrba chvíľa, ktorá im musela vyústiť. Buď teraz, alebo nikdy.

Plán si postavili na tom, že sa vo chvíli návratu stoviek „staviteľov“ ukryjú medzi hory drevených panelov. Všimli si totiž, že strážne strácali po hodinách služby za oplatením koncentráku zvyčajnú pozornosť. Večer zavelili nástup, obzreli okolie a zavelili na pochod do útrob objektov. Vyšlo to. Obom mladým mužom sa podarilo skryť medzi hranolmi, doskami a veľikánskymi drevenými panelmi budúcich koncentračných barakov. Roty väzňov sa za krik a povelov stráží vzdialili, vošli do tábora – a až pri večernom zratovaní sa prišlo na to, že dvaja z nich chýbajú. Tri dni ich hľadali po všet-

kých kútoch tábora – rozoberali sa súčasťou skladov, konštrukcia hromadných záchodov, hľadali ich pod podlahami, nikomu však nezišlo na um, že by sa neboli vrátili z práce, to bola pre Nemcov absurdita. A kým vnútri koncentráku panovala búrka, tí dvaja sa pohli smerom na Slovensko.

■ HROZNÁ ANABÁZA

Ich stoštyridsaťkilometrová púť je istotne námet na román. Vedeli, že ak by ich chytili, hrozí im päťdesiat úderov koženo-ocelovými prútmi a obesenie, bez ohľadu na to, či by bičovanie prežili, či nie: visieť museli pre výstrahu ostatným. Už len táto predstava ich hnala nadľudskou silou ďalej. Jehova musel byť milostivý, keď sa im na tretiu noc podarilo preplaziť do kilometer vzdialeného lesa, prejsť ním a vydať sa na juh k slovenským hraniciam. Tu a tam našli pomoc, inde ich vítal len strach a zabuchnuté dvere dedinskej chalupy...

Došli. Podali svoje svedectvo. Podarilo sa im svoju správu prepašovať do Maďarska. Usilovali sa ňou zachrániť desaťtisíce maďarských Židov, ktorých práve začali zväzovať do pekla, skade títo dvaja zutekali. Ani predstavitelia maďarskej ilegálnej antifašistickej organizácie, ba ani hlavy židovskej náboženskej obce ich svedectvu neuverili. Možno pár jedincov. Možno sa niekoľkých podarilo pred deportáciou ochrániť. Ich správa bola taká presná a svojou presnosťou taká desivá, že jej svet nechcel veriť. Nezachránili desaťtisíce ľudí. Možno desiatky. Možno stovky životov. Každý jeden však stál za tú námahu, hovorili si, keď sa hrôzy skončili.

Patrí im naša úcta. Aj miesto v rubrike Osobnosti Slovenska.

Matičný deň slovenských ľudových tradícií v Tisovci Zážitkové učenie s majstrami remesiel

Ingrid ŠULKOVÁ – riaditeľka D MS v Rimavskej Sobote

Študenti a učelia evanjelického gymnázia v Tisovci privítali nedávno vo svojich priestoroch lektorov ľudovej slovesnosti a zručných majstrov gemerských remesiel. Podujatie zorganizovala Matica slovenská pod názvom Deň slovenských ľudových tradícií ako forma zážitkového učenia s cieľom bližšie objasniť pojem folklór a naplniť ho konkrétnym poznaním.

Folklór je súčasťou identity národa, ktorý má etnické znaky a považuje sa teraz za hodnotnú časť nemotného kultúrneho dedičstva. Práve v súčasnosti, keď má mladá generácia mnoho podnetov na vnímanie kultúr rôznych národov a spoločností, je veľmi dôležité posilňovať a upevňovať národnú hrdosť mladej generácie. Aj s týmto zámerom Matica slovenská predstavila študentom Bilingválneho gymnázia v Tisovci stopy a odkazy ľudovej slovesnosti a tradícií v literatúre a vo výtvarnom umení. Cieľovou skupinou boli študenti vo veku od pätnásť do devätnásť rokov, lebo podľa mienky odborníkov práve v tomto veku je potrebné upevňovať v mládeži pocit národnej spolupatričnosti a prispieť k tomu, aby mali nielen teoretické poznatky o slovenskom jazyku a nárečiach, o slovenskej literatúre, o ľudových tradi-

ciách a obyčajoch, ale aj možnosť spoznať a prakticky si vyskúšať niektoré tradičné ľudové remeslá formou zážitkového učenia.

Hlavnú časť podujatia venovali jeho organizátori ukázkam tradičných gemerských ľudových remesiel pod dohľadom ľudových majstrov. Študenti mohli získať cenné poznatky o výrobe bačovského riadu, z rezbárstva, výroby pišťaliiek, gájd a fujár, ako aj výroby kožených bičov a košíkárstva od majstrov Milana Stieranku, Milana Katreniaka, Ľuba Majana a Jaroslava Zvaru. Ľudové majsterky Eva Dolinajová, Soňa Hrončeková, Karolína Krišková, Hanka Homolová, Slávka Slivková a Ľubica Pinerová priblížili študentom v tvorivých dielnach čarovný svet ľudových výšiviek, paličkovanej čipky, háčkovania, výrobkov z kukuričného šúpolia, výroby kraslíc a zdobenia

veľkonočných perníkov. O včelárstve v regióne ochotne porozprával Jácint Majoroš z Tornale, ktorý pripravil aj ochutnávku medu. O valaskej kultúre rozprával a praktické ukážky predviedol majster Ján Kubaliak.

Medzi pozvanými lektormi bola aj Milana Jutková, ktorá študentov preniesla do sveta slovenských ľudových rozprávok. Na druhej strane etnologička Jarka Lajgútová študentov bližšie oboznámila so slovenskými zvykmi na dedinách v našom regióne spolu s názornými ukázkami krásnych ľudových krojov. Popri ľudových remeslách študenti ocenili aj interaktívne prednášky výskumného pracovníka Univerzity Mateja Bela v oblasti slovenského jazyka Gabriela Rózaia, ktorý pútavo rozprával o vývine jazyka od najstarších čias a o nárečiach Gemera a Malohontu. V nadväznosti na tieto prednášky boli študen-

Figúrky z kukuričného šúpolia patria do pestreho registra výrobkov majstrov ľudovej umeleckej výroby.

tom a učiteľom ponúknuté aj knižné tituly vydavateľstva Matice slovenskej v Martine.

Lektorov a ľudových majstrov veľmi milo prekvapilo, že väčšina študentov a učiteľov gymnázia bolo oblečených do ľudových krojov z rôznych regiónov. Podľa slov riaditeľky gymnázia Miroslavy Štefánikovej študenti radi uvítajú organizáciu takéhoto podujatia aj na budúci školský rok.

Krajanské múzeum ustanovizne chce spolupracovať s univerzitami Matica slovenská v plnení potrieb krajanov

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: MZV

Delegácia Matice slovenskej a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri rokovaní o vzájomnej kooperácii postupu v krajskej politike.

Krajanské múzeum MS poslalo na slovenské univerzity návrhový list na spoluprácu, na ktorý zareagovali tri univerzity a jedna akadémia (PU PO, TU KE, UMB BB a Akadémia umení v BB), ktoré prejavili záujem a vyžiadali si spresňujúcejšie informácie. Ústredným problémom spustenia realizácie výskumov sú financie, ktoré sa MS snaží získať z dostupných relevantných zdrojov.

Matica preto iniciovala stretnutie na Ministerstve zahraničných vecí SR.

Delegáciu MS prijal 18. apríla 2018 riaditeľ kancelárie štátneho tajomníka Lukáša Parizka Ladislav Baltek a podpredsedom ÚSZZ Peter Procháčka. Správca MS Maroš Smolec informoval o činnosti MS smerom ku krajanom. Tá stojí najmä na vedeckej práci (ročienka Slováci v zahraničí, príprava odborných seminárov, účasť na medzinárodných konferenciách, lektorské posudky, príprava výstav), prevádzkovaní dokumentačného strediska a poskytovaní

bádateľských a výpožičných služieb (knižnica a archív KM MS), osvetovej a stykovej činnosti (publikovanie článkov MS do krajských periodík, obojstranné návštevy a stykové podujatia) a tiež na plnení záverov RSZZ pri MS. Na rokovaní sa definovalo, s akými požiadavkami krajanov sa MS stretáva a akým spôsobom sa ich snaží v rámci svojich možností naplniť. Diskusia smerovala aj k možnosti čerpania grantov MZV a EZ SR práve na cieľ reali-

zácie výskumov univerzít krajskej problematiky.

Prvá návšteva MS na pôde ministerstva sa pretavila do pozvania Matice slovenskej na zasadanie Rady vlády pre krajské otázky (RVKO). Vznik RVKO v roku 2016 iniciovali minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák a predseda ÚSZZ Ján Varšo. Jej úlohou je strategické usmerňovanie výkonu štátnej politiky smerom ku krajanom. Má medzirezortný rozmer. Je to stály poradný a koordinačný výbor vlády v oblasti krajskej problematiky. Jej členmi sú štátni tajomníci MZV, MK, MŠ, MV, MF a predseda a podpredseda ÚSZZ. Na svoje štvrté rokovanie RVKO prvýkrát pozvala aj hosti: predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera a riaditeľku KM MS Zuzanu Pavelcovú. RVKO sa zaoberala grantovým systémom ÚSZZ a jeho navýšením pre krajské potreby, osvedčeniami Slovákov žijúcich v zahraničí, rozdeľovaním dotácií krajanom v roku 2018 a pripravovaným podujatím v oblasti krajskej problematiky. V závere rokovania predseda MS Marián Gešper informoval RVKO o činnosti MS smerom ku krajanom a o víziách budúcej práce MS v prospech Slovákov žijúcich v zahraničí. Rokovanie RVKO viedol štátny tajomník L. Parizek, ktorý uviedol: „Oceňujem záujem nového vedenia Matice slovenskej o úzku spoluprácu v oblasti starostlivosti o našich krajanov.“

MATIČNÉ DEPEŠE

Slovenský svetový kalendár

Začiatkom tohto roka obohatil naše kultúrne prostredie Slovenský svetový kalendár – na obyčajný rok 2018. Nie je závesný ani stolový, ale má podobu klasickej knihy v klasickej forme knihy s rozsahom niekoľkých stoviek strán. S finančnou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ho už po druhý raz vydalo Slovenské vydavateľské centrum v Báčskom Petrovci v spolupráci so Slovenským kultúrnym klubom v Srbsku. Redakčne a editorský (i s autorskou účasťou) ho pripravili jeho zakladateľ a šéfredaktor Vladimír Valentík a zástupkyňa šéfredaktora Katarína Mosnáková-Baglašová. Na jeho tvorbe sa zúčastnilo tridsaťjeden redakčných spolupracovníkov zo sedemdesiatich štátov sveta, pričom jedenásť literátov a spolupracovníkov bolo zo Slovenska

Matičný pochod vo Valaskej

Matičiarci vo Valaskej si priemerovo pripomenuli oslobodenie obce štvorkilometrovým Matičným pochodom z obce k pamätníku padlým rumunským vojakom na Hnusnom, kde na pietnom akte kladení vencov za krásneho počasia a hojnej účasti občanov boli prítomní aj zástupca rumunského veľvyslanectva Adrian Abrudan a členovia Klubu vojenskej histórie z Mýta pod Ďumbierom. Po štátnych hymnách, recitácii a vystúpení súboru Lipka odzneli príhovory, v ktorých odznelo odsúdenie vojny ako spôsobu riešenia konfliktov a uplatňovania mocenských záujmov.

Maľuje krásy Nitry

„Čo namaľuje, má realistickú kvalitu,“ hovoria o osemdesiatročnom Vojtechovi Kertészovi tí, čo ho dobre poznajú. Výtvarný talent mal od detských rokov, ale kým ho mohol naplno rozvíjať, musel si počkať na seniorský vek a odchod do dôchodku. V meste pod Zoborom budoval obchodný dom Prior, divadlo a iné dominantné stavby, teraz ich vytvára farbami. Z jeho obrazov dýcha kus nitrianskej histórie. Od 2. mája sa o tom môžu presvedčiť návštevníci Domu Matice slovenskej v Nitre.

Za krajšie Vrábľe

Krajšie aj zdravšie Vrábľe si predsavzali dosiahnuť športovci z Valibuk tímu a ďalší organizátori nultého ročníka osemkilometrového behu popri rieke Žitava, ktorý sa uskutoční 8. mája so štartom o 10. hodine od MsÚ Vrábľe. Na najlepších bežcov v kategórii mužov a žien čakajú v cieľi ceny. Za každého prihláseného bežca prislúbiť primátor mesta Tibor Tóth usporiadateľom euro. Vyzbierané peniaze použijú na vyčistenie Telinského potoka

Echo heligónky

Opäť je tu čas povzbudiť agilných valčianskych matičiarov a vynachádzavých organizátorov jedného z najznámejších stretnutí heligonkárov – Echo heligónky. Na šiesty ročník populárneho podujatia, ktoré organizuje MO MS, obec Valča, Turčianske kultúrne stredisko v Martine a Hudobný odbor MS prichádzajú majstrovskí ovládaci tohto nástroja zo všetkých kútov Slovenska. Echo heligónky sa uskutoční 5. mája od 14. hodiny, ale tóny heligónok sa budú Valčou niesť určite už skôr.

(se)

MESTO LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
MATICA SLOVENSÁ
SLOVENSKÁ NÁRODNÁ STRANA
CIRKEVNÝ ZBOR ECAV LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Vás pozývajú na

OSLAVY 170. VÝROČIA VYHLÁSENIA ŽIADOSTÍ SLOVENSKEHO NÁRODA

12. mája 2018 (sobota)

14.00 h
Tatrin, expozícia Múzea Janka Kráľa
Námestie ŽSN

- Výstava Žiadostí slovenského národa
- Živé obrazy spisania Žiadostí slovenského národa

Spríevod mestom k Pamätníku Žiadostí slovenského národa
v Liptovskej Ondrašovej

- Vyhlásenie Žiadostí slovenského národa
- Pietny akt kladenia vencov

AUTOBUS PRE ÚČASTNÍKOV Z TRANOVSKÉHO ULICE K PAMÄTNÍKU ŽIADOSTÍ SLOVENSKEHO NÁRODA A SPÄŤ

NAJ mesto a obec SLOVENSKA 2017

OČAMI MATIČIARA

Obidve nové ministerky v novej vláde Petra Pellegriniho to majú ťažké. Politická zvyklosť vraví, že verejnosť, médiá a opozícia by mali dať novovymenovaným politikom aspoň sto dní, aby preukázali, že v novej funkcii budú prínosom pre spoločnosť. Na Slovensku akosi politická kultúra nefunguje a obe nové ministerky sa stali terčom útokov ešte pred aj tesne po vymenovaní do ministerského kresla. Denisa Saková prevzala vedenie rezortu ministerstva vnútra a Ľubica Laššáková kultúry. Organizátori verejných protestov Za slušné Slovensko a predčasné voľby im hneď ukázali červenú kartu. Vraj ani jedna nie je dostatočne vhodná na štátnickú funkciu – tvrdia nespokojní stredoškólači.

Matica slovenská (MS) svojou činnosťou a zákonnými úlohami spadá pod rezort kultúry. V rozpočte ministerstva má každoročne aj svoju kapitolu účelovej dotácie, ktorá slúži na plnenie jej zákonných úloh. Preto sa vedenie ustanovizne rozhodlo prijať vyhlásenie týkajúce sa aktuálneho vývoja na ministerstve kultúry po nástupe novej ministerky Laššákovovej. Píše sa v ňom: „Matica slovenská v týchto týždňoch pozorne sleduje spoločenskú situáciu v súvislosti s novovymenovanou ministerkou kultúry SR Ľubicou Laššákovou. Ako najstaršia kultúrna a národná inštitúcia Slovákov sa nielen zasaduje za to, ale aj dennodenne pracuje na tom, aby sa kultúra rozvíjala v rozmanitých smeroch a vo všetkých regiónoch Slovenska. Vedenie Matice slovenskej víta, že sa novou šéfkou rezortu kultúry stala známa osobnosť s dlhoročnými skúsenosťami práve vo verejnoprávnom médiu a v regionálnej kultúre. Predstavitelia inštitúcie preto veria, že aj vďaka týmto skúsenostiam nová ministerka kultúry vo svojom funkčnom období rovnocenne podporí nielen kultúru v slovenských regiónoch, ale výraznejšie aj mladú generáciu v rôznych kultúrnych oblastiach. Je dôležité, aby šancu na rozvoj talentov dostali deti a mládež zo všetkých regiónov i sociálnych vrstiev rovnako. Matica slovenská rešpektuje výsledky demokratických volieb, nomináciu Ľubice Laššákovovej a jej vymenovanie prezidentom SR, preto vyzýva na posun vpred a očakáva predstavenie vízií o smerovaní kultúry v najbližších rokoch i konkrétne výsledky práce, na základe čoho bude verejnosť oprávnená ministerku hodnotiť. Zároveň je presvedčená o tom, že práve kultúrou môžeme spoločnosť spájať, a nie ju rozdeľovať, čo už ustanovizne v praxi potvrdila naštartovaním spolupráce s rôznymi inštitúciami a organizáciami od začiatku tohto roka.“

Vyhlásenie sa nepáčilo niektorým predstaviteľom jedného z vyše päťsto miestnych odborov MS na Slovensku – konkrétne v Dolnej Strehovej. Vraj je príliš politické. Každý má právo na názor. Aj kritický. No tvrdí, že vyhlásenie je stranické alebo provládne, je zavádzajúce. Matičiari len vyjadrili nádej, aby vývoj slovenskej kultúry napredoval. A vedenie Matice vie, o čom hovorí, lebo ustanovizne je kultúrna inštitúcia. Verejnoprávna a nadstranícka.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN a predseda
MO MS Bratislava-Ružinov

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

O knihe Mariána Gešpera v prešovskej Knižnici Pavla Országha Hviezdoslava

Besedovali o hrdinoch národného ducha

Sláva JURKOVÁ, riaditeľka D MS v Prešove – Foto: Marko GAJDOŠ

V Knižnici Pavla Országha Hviezdoslava v Prešove sa v minulých dňoch uskutočnila beseda o novej knihe Apoštoli národného ducha, ktorej autorom je predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Beseda v priestoroch Centra regionálnych dokumentov bola vďaka moderujúcej Mgr. A. Sivančovej, ktorá sa s predstaviteľom Matice slovenskej zhovárala, naozaj veľmi príjemnou a zaujímavou diskusiou na témy, resp. osobnosti, ktoré publikácia prináša.

Marián Gešper sa v knihe invenčne venuje takmer zabudnutým známym i menej známym osobnostiam, o ktorých by sa malo a musí hovoriť, pretože boli pre slovenský národ a naše dejiny neodškriepiteľným prínosom a neraz sa pre národ doslova obetovali. Predseda MS sa o každom z týchto inšpiratívnych Slovákov v diskusii zmienil a poukázal aj na vzájomné prepojenia týchto „velikánov“ a ich interakčné pôsobenie, pričom predstavil i svoje vlastné vzory medzi nimi, ako boli trebárs Matúš Dula, M. C. Daxner, M. R. Štefánik a ďalší, ktorí ho za zaujali a pobádali v živote svojou cieľavedomosťou, hrdoťou na rodnú hruďu aj obranou našej vlasti proti nepriateľom. Niektoré osudy naozaj chytili za srdce. Prítomní besedovali v uvoľnenej príjemnej atmosfére, pričom mohli

Priestory Knižnice Pavla Országha Hviezdoslava v Prešove počas besedy o knihe Mariána GEŠPERA Hrdinovia národného ducha zaplnili vďaka čitateľom.

predsedovi MS a autorovi v jednej osobe položiť otázky, ktoré ich zaujímali. M. Gešper na všetky odpovedal vyčerpávajúco.

V závere sa prítomným, najmä Mgr. A. Sivančovej a vedeniu Knižnice POH v Prešove, poďakovala riaditeľka Domu MS v Prešove

Sláva Jurková za spoluprácu a stálu ústretovosť pri podujatiach a vyslovila potešenie, že sa na tejto akcii zúčastnili aj predseda RÖS Ing. M. Karaš s ďalšími predstaviteľmi rusínskych inštitúcií, predsedovia MO MS z okresu Prešov a široká verejnosť.

Rušno za zelenými stolmi v Janíkovciach

Veronika BILICOVÁ – Foto: Margita RAČKOVÁ

Predposledná aprílová sobota patrila v Janíkovciach športovým aktivitám. Tunajší miestny odbor Matice slovenskej spolu s Miestnou organizáciou Jednoty dôchodcov Slovenska č. 3 Nitra zorganizovali Stolnotenisový turnaj pre neregistrovaných hráčov venovaný 25. výročiu vzniku Slovenskej republiky. Spestrili tak paletu rôznorodých športových akcií organizovaných v Nitre, ktorá získala titul Európske mesto športu 2018.

Za zelenými stolmi v kategórii žien zvíťazila Margita Rusnáková, členka janíkovského miestneho matičného odboru. V mužských kategóriách do šesťdesiat rokov patrilo prvenstvo Mariánovi Račkovi z Miestneho odboru MS Ivanka pri Nitre; v kategórii šesťdesiat- až sedemdesiatročných si palmu víťazstva vybojoval domáci reprezentant Ivan Magdolen a kategóriu nad sedemdesiat

rokov ovládol Ivan Vlčko z Nity. Podujatie nielen svojou účasťou, ale aj stolnotenisovým zápolením podporil predseda Športového odboru Matice slovenskej Lubomír

Kleštinec. Vyvrcholenie jednotlivých matičných stolnotenisových lig sa uskutočnilo 5. apríla 2018 v priestoroch Domu Matice slovenskej v Nitre.

Vansovej Lomnička stále žije

Alena KUNIAKOVÁ, predsedníčka ÚŽS, Ing. Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka D MS v Žiline

Víťazky 51. ročníka krajského kola Vansovej Lomničky v Žiline.

Účinok a krásu umeleckého slova prezentovali účastníčky krajskej súťaže 51. ročníka Vansovej Lomničky, ktoré privítali organizá-

tori v Radnici mesta Žilina. Výber poézie a prózy od slovenských autorov bol mimoriadne aktuálny. Porota tiež ocenila kvalitu

prednesu recitátoriek. Zvlášť teší, že aj po vyše polstoročí má Vansovej Lomnička pokračovateľov medzi mladou generáciou milovníčok poézie a prózy, ale aj i žien v zrelom veku, ktoré odovzdávajú svoje skúsenosti a lásku k hovorému slovu svojim nasledovníckam. Veľkú vďaka treba vyjadriť aj pedagógom, ktorí vedú študentov k láske k slovenskému jazyku, literatúre a národnému povedomiu. Do celoslovenského kola Vansovej Lomničky postupujú zo Žiliny Katarína Králiková (poézia od dvadsaťpäť rokov), Mgr. Mária Vrábliková (poézia od dvadsaťpäť do štyridsať rokov), Mgr. Dana Sobolová (próza od dvadsaťpäť do štyridsať rokov) a RNDr. Antónia Muchová (próza nad štyridsať rokov)

PRIPOMÍNAME SI

5. mája

– pred päťsto šesťdesiatimi rokmi (1453) udelil uhorský kráľ Ladislav V. mestu Bardejov erb

– stodesať rokov, čo súd v slovenskom mestečku Kovačica v Srbsku odsúdil tridsaťpäť občanov na niekoľkomesačné väzenie a pokuty za odmietnutie bohoslužieb v maďarčine (1908)

6. mája

– pred tridsiatimi rokmi umrel v Bratislave hudobný skladateľ Gejza Dusík (1907 – 1988), autor vyše dvesto päťdesiatich piesní (Rodný môj kraj, Dve oči neverné, Široká cestička, Tak nekonečne krásna...) a mnohých operiet (Modrá ruža, Hrnčiarsky bál...)

– básnik Pavol Stanislav Pius má sedemdesiatpäť rokov

7. mája

– pred dvesto sedemdesiatimi rokmi (1743) zakázala panovníčka Mária Terézia v rakúsko-uhorskej monarchii remeselným tovarišom „modré pondelky“, teda po nedelnom hodovaní neprísť v pondelok do práce

– tristodesať rokov od smrti ev. kňaza a spisovateľa Jána Simonidesa (1648 – 1708), ktorého za údajnú účasť na Vešeléniho povstaní odsúdili na trest smrti, čo ako kňazovi zmiernili na doživotné galeje, vyslobodil sa z nich po piatich rokoch, zostali po ňom desivé zápisky

8. mája

– pred sto päťdesiatimi rokmi zomrel v Polynézii slávny maliar Paul Gauguin (1848 – 1903); jeho nesmrteľné drevoryty doniesol do Európy Dr. Milan Rastislav Štefánik, ktorý pri astronomickom výskume na ostrovoch ich tu objavil, v Paríži i v kultúrnom svete to malo úžasný ohlas

– v roku 1968 (pred päťdesiatimi rokmi) vydal generál L. Svoboda pri svojom nástupe do funkcie prezidenta všeobecnú amnestiu, z väzníci boli prepustení všetci politickí väzni, aj tí, ktorých sa nedotkla dubčekovská rehabilitácia, o. i. aj exponenti prvej Slovenskej republiky

9. mája

– v roku 1948 Národné zhromaždenie ČSR prijalo novú ústavu, ktorá právne opodstatnila diktatúru komunistickej strany, keď zakotvila vedúcu úlohu KSČ v štáte a spoločnosti; 70. výročie – pred šesťdesiatimi rokmi (1953) začala vysielateľ Československá televízia Praha, bratislavské štúdio vysielalo o tri roky neskôr – v roku 1956

10. 5.

– pred sto sedemdesiatimi (v roku 1848) sa v Liptovskom Mikuláši stretli slovenskí národovci, aby rokovali o politickom programe Slovákov

– pred sto rokmi (1918) sa v Trnave narodil publicista Alfred Wetzler, ktorému sa v apríli roku 1944 podarilo utiecť so spoluväzňom z koncentračného tábora v Osvienčime a podať svetu prvé svedectvo o zriadeniach mučenia a smrti

11. mája

– v Liptovskom Mikuláši v roku 1848 zverejnili Žiadosti slovenského národa, v Nitre ich župnej vrchnosti odovzdali evanjelickí kňazi Jaroslav Bórik z Vrbovic a Ľudovít Šulek z Hlbokého, oboch ihneď zatkli a odviekli do žalára; 170. výročie – šesťdesiat rokov má básnik Ondrej Kalamár

(jč)